

ΤΑ ΝΕΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ 1992

ΤΑ ΝΕΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ 1992

ΤΑ ΝΕΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ

Η' ΕΤΟΣ 1992

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΗ	4
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ	
ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 1991	
Απολογισμός από την Γεν. Γραμματέα κυρία Εύη Παυλώφ	5
ΝΕΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ	
ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ	
ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ	
ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ "ΕΟΣΦΙΜ"	8
Πρόλογος από την σύνταξη	
Απολογισμός πεπραγμένων έτους 1991	9
ΜΙΚΡΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ	
ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΑΜΑΝΔΡΥ	
Συλλογή Γαλλικών φιλελληνικών πιάτων	11
ΠΙΤΣΑΣ ΤΣΑΚΩΝΑ	
Η Δωρεά Βαλλιάνου στην Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη	17
ΦΑΝΗΣ - ΜΑΡΙΑΣ ΤΣΙΓΚΑΚΟΥ	
Έκθεση στις Η.Π.Α.	33
Έκθεση στην Ελληνοαμερικανική Ένωση με τίτλο: Φιλελληνικές Χαρακτικές Εικόνες Ευρωπαίων	
Ζωγράφων του 19ου αι.	41
ΚΑΤΕ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ	
Κύκλος Ελβετικών Ρολογιών	44
ΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΑΤΟΥ	
Η "Άμπελος" του Λέο Μόσκου και η ερμηνεία του Συμβολισμού της	54
ΕΛΕΝΗΣ ΧΑΡΟΥ - ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ	
Ιστορία μιας φορεσιάς	57
ΑΓΓΛΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	
THE FRIENDS OF THE BENAKI MUSEUM	
NEWS BULLETIN EDITORIAL	59

Αγαπητοί Φίλοι,

Τελειώνει και η φετεινή χρονιά με σημαντικές δραστηριότητες των διαφόρων επιτροπών του σωματείου μας, όπως θα διαπιστώσατε και από την λογοδοσία των πεπραγμένων του 1991.

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο υπόσχεται να προσπαθήσει πάντα μέσα στο πνεύμα φιλίας δημιουργικότητας και συνεργασίας τους στόχους του Σωματείου μας, συνδράμοντας, τόσο στην πληρέστερη ενημέρωσή σας με ενδιαφέροντα νέα αλλά και με πλούσια επιστημονική ύλη από τους συνεργάτες του Μουσείου, για να βρίσκεστε πάντα κοντά στις συλλογές, στο έργο, στους στόχους, αλλά και στις ανάγκες του. Επίσης θα επαναφέρουμε την περιληπτική μετάφραση των κειμένων του δελτίου, στα Αγγλικά, μια προσπάθεια που είχαμε υλοποιήσει στο παρελθόν και η οποία πιστεύουμε ότι εξυπηρετεί με την ενημέρωση και των ξένων φίλων Σωματείων και Οργανισμών, τους στόχους για την όσο το δυνατόν γρηγορότερη υλοποίηση των μεγάλων σχεδίων του Μουσείου. Από την θέση αυτή θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και το απερχόμενο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου κα Εύη Παυλώφ για τη βοήθεια που μας προσέφερε στη συλλογή της ύλης αυτού του δελτίου.

Λίλα ντε Τσάβες
Υπεύθυνη Δελτίου των Φίλων

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 1991

Ο Πρόεδρος Κύριος Κωνσταντίνος Τσαμαδός χαιρέτησε τα παρειαυρισκόμενα μέλη μας στην Γενική Συνέλευση και μίλησε για τα πεπραγμένα της χρονιάς που πέρασε έπειτα έδωσε τον λόγο στην Γ. Γραμματέα κυρία Εύη Παυλώφ.

Αγαπητοί Φίλοι,

Ο χρόνος που μας πέρασε υπήρξε πλούσιος σε δραστηριότητες του Συλλόγου μας που σκοπό έχουν πάντα την ενίσχυση προς τα διάφορα Τμήματα του Μουσείου Μπενάκη όταν τούτο μας ζητηθεί. Ο απολογισμός των ποικίλων εκδηλώσεων των "Φίλων" έχει ως εξής:

Στον τομέα των εκδρομών: Πραγματοποιήθηκαν πέντε συνολικά εκδρομές:

Στις 27 - 29 Μαρτίου έγινε η τριήμερη εκδρομή στο Βόλο - Πήλιο με επίσκεψη σε μεταβυζαντινές εκκλησίες και παραδοσιακά κτίσματα της Μακρυνίτσας, Πορταριάς, Ζαγοράς, Κισσού, Μηλεών, Βυζίτσας. Επισκεφθήκαμε επίσης το Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου με τα μοναδικά του ευρήματα που προέρχονται από προϊστορικές θέσεις της Θεσσαλίας καθώς και εξαιρετικές ζωγραφιστές επιτύμβιους στήλες των Παγασών. Την ξενάγηση ανέλαβε ευγενώς προσφερθείσα η Κυρία Κατερίνα Κορρέ - Ζωγράφου επίκουρος καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών, την οποία και ευχαριστούμε από την θέση αυτή.

Στις 12 - 14 Απριλίου οργανώθηκε η εκδρομή στην Καλαμπάκα και τα Μετέωρα με επίσκεψη του σημαντικού αυτού τόπου, με τα αξιόλογα μοναστήρια, όπως εκείνο της Πόρτα - Παναγιάς, κτίσμα του 12ου αι. Ευχαριστούμε την Κυρία Ζωή Καλλιγά για την εκλεκτή της ξενάγηση.

Επίσης έγινε μια τριήμερη ενδιαφέρουσα εκδρομή 14 - 16 Ιουνίου πριν από τις θερινές διακοπές, στην Πύλο - Ναυαρίνο - Μεθώνη - Κορώνη με επισκέψεις στην Αρχαία Λυκοσουρά, το Λεοντάρι, το Μαυρομάτι, την Αρχαία Μεσσήνη, Πύλο, Σφακτηρία, Μεθώνη, Φοινικούντα, Κορώνη, Ανάκτορα του Νέστορα, Μεγαλόπολη, Τρίπολη.

Από 13 - 19 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε η εκδρομή στην Κύπρο η οποία είχε και ιδιαίτερη επιτυχία.

Ένα πλούσιο και ποικίλο πρόγραμμα με μικρές εκδρομές στο ωραίο νησί στις θέσεις Ασίνου, Χοιροκοιτίας, Κακοπετριάς, Λεμεσού, Κουρίου, και Κίτι πλαισίωσε τις επισκέψεις στα Μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της Λάρνακας, Λευκωσίας και Λεμεσού. Τους

Φίλους δεξιώθηκε ο πρέσβυς της Ελλάδος και η Κυρία Παύλου Αποστολίδη στους φιλόξενους χώρους της Πρεσβείας.

Τέλος, στις 16 και 17 Νοεμβρίου έγινε η εκδρομή στην Ναύπακτο με σταθμό στο Γαλαξείδι. Επισκεφθήκαμε το ενδιαφέρον Κάστρο, το Μουσείο Φαρμάκη και την οικία Μπότσαρη. Την ξενάγηση προσέφερε ευγενικά το μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου των Φίλων Κύριος Νικόλαος Βασιλάτος τον οποίον και ευχαριστούμε θερμά.

Κατά τον παρελθόντα χρόνο συνεχίσαμε τις επισκέψεις μας σε Μουσεία και ειδικές εκθέσεις, όπως: Στις **10 Ιανουαρίου** στο ιδιόκτητο κτίριο του ΕΛΙΑ (Εταιρεία Λαογραφικού και Ιστορικού Αρχείου) με αναφορά στην έκθεση του Ελευθερίου Βενιζέλου με ξενάγο τον Κύριο Δημήτρη Πόρτολο. Του εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας.

Στις **7 Φεβρουαρίου** στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης με επίσκεψη της εκθέσεως των Ναξιακών ευρημάτων.

Στις **16 Φεβρουαρίου** επίσκεψη στην κατοικία της γλύπτριας Κυρίας Γκόλαντα στην Βούλα. Ο χώρος μέσα στον οποίο ζει και εργάζεται η γλύπτρια αποτελεί έξοχο δείγμα αρχιτεκτονικής και γενικότερης διευθέτησης των αντικειμένων. Η επίσκεψη αυτή έκλεισε με ένα ποτήρι κρασί και μεζέ σε συμπαθητικό ταβερνάκι.

Στις **2 Μαρτίου** επισκεφθήκαμε το Βυζαντινό Μουσείο. Μέσα στα πλαίσια γνωριμίας των "Φίλων" με όλα Μουσεία, συμπεριελήφθηκε και το Βυζαντινό με τις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες συλλογές του που ξεκινούν από την παλαιοχριστιανική εποχή και καλύπτουν διαχρονικά όλη την μακρόχρονη χριστιανική περίοδο.

Τέλος, η χρονιά έκλεισε με την επίσκεψη στο Μέγαρο Μουσικής στις **10 Δεκεμβρίου**.

Στον χώρο των διαλέξεων οργανώθηκαν κατά το 1991 έξι ενδιαφέρουσες διαλέξεις με ποικίλο περιεχόμενο:

Στις **22 Ιανουαρίου** μίλησε η έφορος αρχαιοτήτων DR. Δακωρώνια με θέμα: "Πολεμικά πλοία σε αγγεία της Μυκηναϊκής εποχής", με προβολή διαφανειών.

Στις **3 Φεβρουαρίου** μίλησε ο καθηγητής Κύριος Γιάννης Δημητροκάλλης με θέμα: "Η Ψυχή Κεφαλή, ιδιόρρυθμες παραστάσεις της Ψυχής".

Στις **26 Φεβρουαρίου** ομιλία του αρχιτέκτονος και πρωτεργάτη των έργων της Ακροπόλεως Κυρίου Μανώλη Κορρέ με θέμα: "Η αρχιτεκτονική του Παρθενώνος. Παλαιές και νεώτερες έρευνες".

Στις **12 Μαρτίου** ομιλία της επίκουρου καθηγήτριας Κυρίας Κατερίνας Κορρέ - Ζωγράφου με θέμα: "Η παραδοσιακή τέχνη του Πηλίου τον 18 και 19ο αιώνα".

Στις **7 Μαΐου** διάλεξη του καθηγητού του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών της Τυφλίδας Κυρίου Αφθαντήλ Μεκαβεριτίσε, με θέμα: "Η τέχνη της Γεωργίας" εν όψει της εκδρομής στην Γεωργία που

είχαμε προγραμματίσει και η οποία τελικά ματαιώθηκε λόγω των γνωστών σε όλους μας γεγονότων στην περιοχή.

Και τέλος στις **22 Οκτωβρίου** έγινε η διάλεξη του πρέσβευς και συγγραφέως Κυρίου Δημητρίου Βελισσαρόπουλου με θέμα: "Ο Κινέζος φιλόσοφος Κομφούκιος".

Το κόψιμο της πατροπαράδοτης πίττας των "Φίλων του Μουσείου Μπενάκη" έγινε στο ξενοδοχείο "Μεγάλη Βρεταννία" με πολυάριθμη συμμετοχή. Το πρόγραμμα περιελάμβανε ενδιαφέρουσα λαχειοφόρο αγορά και έκλεισε με την "έκπληξη" της εκδήλωσης που ήταν η αγορά εκ μέρους των Φίλων προς το Μουσείο, μιας σαρακατσάνικης κασέλας με χαρακτό διάκοσμο, ένα αμπάρι σαρακατσάνικο, σπάνια αποκτήματα και τα δύο του 19ου αι., όπως επίσης και ένα κομψό αρτοφόριο Ξυλόγλυπτο του 17ου αι.

Θα κλείσουμε τον απολογισμό του 1991 με τις εξής οικονομικές προσφορές προς το Μουσείο:

1. Προς το τμήμα Εκπαιδευτικών προγραμμάτων με το ποσόν των 200.000 δρχ. για την εκτύπωση φυλλαδίων.
2. Για την αγορά ενός χιώτικου πυθαριού του 1760 με το ποσόν των 120.000 δρχ.
3. Για την έκδοση εκ μέρους του Μουσείου, επιστημονικού καταλόγου της μοναδικής συλλογής του Λουκά Μπενάκη Δίσκων και Πινακίων TERRA SIGILATA του 4ου μ.Χ. αιώνα, όπως και για τη συντήρηση και τη συμπλήρωση ορισμένων αντικειμένων του καταλόγου με το ποσόν των 200.000 δρχ.
4. Ενίσχυση για την αγορά διπλής ερμαϊκής στήλης, ρωμαϊκό αντίγραφο του Ερμή Προπυλαίου του Αλκαμένη - μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα, με το αρχικό ποσό των 750.000 δρχ. - Έπεται συνέχεια!!
5. Για την αγορά ερμαρίου στο τμήμα των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου με το ποσόν των 40.000 δρχ.
6. Και τέλος ο Σύλλογος των Φίλων προσέφερε το ποσόν των 50.000 δρχ. για τις ανάγκες του Συλλόγου προσωπικού του Μουσείου Μπενάκη.

Σας ευχαριστώ
Εύη Παυλώφ

— ΝΕΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ —

Κατά την Γενική Συνέλευση του Σωματείου μας της 29ης Μαρτίου 1991 εξελέγησαν τρία νέα μέλη η κυρία Λίλα ντε Τσάβες, και οι κύριοι Ανδρέας Καλλιγιάς και Παύλος Βαλσαμάκης.

Η σύνθεση του νέου Συμβουλίου έχει ως εξής:

Πρόεδρος: Κωνσταντίνος Τσαμαδός

Α' Αντιπρόεδρος: Ιωάννης Πεσμαζόγλου

Β' Αντιπρόεδρος: Λίλα ντε Τσάβες, υπεύθυνη Δελτίου Φίλων

Γ. Γραμματείς: Μαρία Σινούρη

Ταμίας: Δέσποινα Γερουλάνου

Μέλη: Νίκος Βασιλάτος

Παύλος Βαλασάκης

Ανδρέας Καλλιγιάς

Ιωάννα Φωκά

Τα νέα μέλη της Επιτροπής Υποψηφιοτήτων που εξελέγησαν είναι: Μαρία Αποστολοπούλου, Λένα Χατζηπέτρου, Φανή Χαρτουλάρη.

— ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΟΣΦΙΜ —

Αγαπητά μέλη για πληρέστερη ενημέρωση σας παραθέτουμε και τα νέα της Ελληνικής Ομοσπονδίας Φίλων Μουσείων (ΕΟΣΦΙΜ), κάνοντας μια πολύ μικρή αναδρομή στο παρελθόν.

Ως γνωστόν, το σωματείο μας υπήρξε παλαιότερα πριν δημιουργηθεί η ΕΟΣΦΙΜ, ο συνδετικός κρίκος με τις Ομοσπονδίες Φίλων Μουσείων των άλλων κρατών σε διεθνές επίπεδο.

Το 1985 επί Προεδρίας Κυρίου Νίκου Ρώκ - Μελά, διοργανώσαμε όπως ίσως θα θυμάστε, το διεθνές συμπόσιο Φίλων Μουσείων στο οποίο είχαν λάβει μέρος με αντιπροσώπους τους σχεδόν όλες οι Ομοσπονδίες Φίλων Μουσείων της Ευρώπης αλλά και της Βορείου και Νοτίου Αμερικής.

Στο διεθνές συμπόσιο των Φίλων Μουσείων στην Αθήνα είχαν τεθεί οι προβληματισμοί και από την πλευρά των Φίλων για τον ρόλο που εκαλούντο να παίξουν συνδράμοντας το έργο των Μουσείων αλλά και από τα στελέχη των Μουσείων για το ποια θα έπρεπε να είναι η βοήθεια αυτή και πως θα μπορούσε να υλοποιηθεί. Τα συμπεράσματα ήταν πολύτιμα και το συμπόσιο που είχε στεφθεί από μεγάλη επιτυχία, άνοιξε τον δρόμο και στη δημιουργία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Φίλων Μουσείων στην οποία ανήκει πλέον και το σωματείο μας ως μέλος.

Πρώτος πρόεδρος της Ελληνικής Ομοσπονδίας υπήρξε και ο πρώην πρόεδρος του σωματείου μας Κύριος Στέλιος Κνιθάκης ενώ δεν θα πρέπει να παραλείψουμε πως η χώρας μας τιμήθηκε ιδιαίτερα

όταν ανετέθει η προεδρία της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φίλων Μουσείων στον Έλληνα πρέσβυ κύριο Φρυδά.

Είναι λοιπόν πιστεύουμε προφανές ότι το σωματείο μας έχει στενά φιλικούς δεσμούς με την ΕΟΣΦΙΜ και πως είναι σημαντικό να γνωρίζετε ποιες είναι οι δραστηριότητες και ποιες οι προσπάθειες της Ελληνικής Ομοσπονδίας έως ότου αποκτήσει με την σειρά της πράγμα που της το ευχόμαστε από καρδιάς, τους πόρους για την έκδοση αυτόνομων ενημερωτικών δελτίων.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ της ΕΟΣΦΙΜ ΕΤΟΥΣ 1991

Αγαπητοί Συνάδελφοι

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Ομοσπονδίας της οποίας είστε μέλη και εγώ προσωπικά σας καλοσωρίζουμε και στην εφετινή Γενική Συνέλευση του 1992 παρ' ότι έχω την αίσθηση ότι ήταν μόλις προχθές η περασμένη μας Συνέλευση. Αυτό σημαίνει πως ο καιρός περνά πολύ γρήγορα και δεν προλαβαίνουμε να υλοποιήσουμε όλα όσα θα επιθυμούσαμε.

Ωστόσο η Ελληνική Ομοσπονδία κατάφερε το χρόνο που πέρασε να σταθεί στα πόδια της γερά και να επιβάλει την παρουσία της.

Στην περσινή Γεν. Συνέλευση σας είχα πει πως πρόθεσή μας ήταν να πραγματοποιήσουμε μια Ημερίδα με σκοπό να χρησιμοποιήσουμε τις 300.000 που μας είχε επιχορηγήσει το ΥΠΠΟ για λαογραφικό σκοπό. Η πρόθεσή μας υλοποιήθηκε και όπως σας είναι γνωστόν η Ημερίδα έγινε στις 4 Νοεμβρίου του περασμένου χρόνου 1991 στο Πολεμικό Μουσείο και κατά γενική ομολογία εσημείωσε μεγάλη επιτυχία.

Στην πρόσκλησή μας εκτός από τα 4 Μέλη μας Φίλους Λαογραφικών Μουσείων, που ήταν και ο πυρήνας της Ημερίδας, δηλαδή του Μουσείου Μπενάκη, του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος, Λαογραφικού και Εθνολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, και Μουσείου Μηλεών Πηλίου, ανταποκρίθηκαν 26 ακόμη Λαογραφικά Μουσεία απ' όλη την Ελλάδα. Από αυτά 10 εξέθεσαν πάντα στο Πολεμικό Μουσείο, στο Φουαγιέ, φωτογραφικό και έντυπο υλικό που αφορούσε το Μουσείο τους, και άλλα 10 είχαν ομιλητές και ανέπτυξαν το θέμα τους που περιστρεφόταν γύρω στο Γενικό Τίτλο της Ημερίδας, που ήταν "Ο ρόλος των Λαογραφικών Μουσείων στην σημερινή κοινωνία". Οι ανακοινώσεις όλων ήταν πολύ σημαντικές και είχαν μια ιδιαίτερη απήχηση και στους εκπροσώπους όλων των Μουσείων και στο κοινό.

Για την όλη οργάνωση της Ημερίδας, εκτός από τα μέλη του Δ.Σ. ζητήσαμε την βοήθεια μελών άλλων Μουσείων και δημιουργήσαμε μια ομάδα εργασίας η οποία εργάστηκε πολύ αποτελεσματικά. Από τους Φίλους του Μουσείου Μπενάκη, μας βοήθησαν ο κ. Τσαμαδός

και η κ. Παυλώφ. Από τους Φίλους του Μουσείου Καζαντζάκη οι κυρίες Τσέκου και Ματθαίου, από τους Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης η κ. Ντε Τσάβες, από του Μουσείου Αραβαντινού η κ. Παπουλή. Από το Δ.Σ. πρόσφεραν εργασία η κ. Πηλαβάκη, Τενεκίδου Σταμάτη, ο κ. Βασιλάτος και η υποφαινομένη. Περιττόν να πούμε πως η όλη εργασία και προετοιμασία ξεκίνησε και έγινε στο φιλόξενο Μουσείο Μπενάκη, που ευχαριστούμε θερμά τόσο το Δ.Σ. όσο και τους Φίλους του. Μάλιστα επί τη ευκαιρία της σημερινής Γεν. Συνελεύσεως προτείνω να κάνουμε κάποια ευγενική χειρονομία προς το Μουσείο Μπενάκη. Για την όλη τους συμπαράσταση στην Ομοσπονδία και την φιλοξενία που μας παρέχουν.

Η όλη εκδήλωση της Ημερίδας μας στοίχισε 436.705, όμως αυτά θα σας τα πει αναλυτικά η ταμίας μας κ. Πηλαβάκη.

Με τις απαιτούμενες ενέργειες, την υποβολή όλων των παραστατικών των εξόδων μας και πολλές οχλήσεις εκ μέρους μου και τρεξίματα, η Διεύθυνση Συνεδρίων του ΥΠΠΟ μας χορήγησε το ποσό των 400.000 δρχ.

Πρέπει να πω εδώ πως μερικοί Φίλοι μέλη μας δεν έλαβαν μέρος στην Ημερίδα με το σκεπτικό πως: δεν είναι λαογραφικά Μουσεία. Έγινε παρανόηση εκ μέρους τους γιατί εμείς είχαμε καλέσει σαν μέλη να παραστούν μόνο στην εκδήλωση που τέλος πάντων ήταν πρώτη επίσημη εμφάνιση της Ομοσπονδίας που ανήκουν.

Αμέσως μετά την Ημερίδα της 4ης Νοεμβρίου στο πρώτο Δ.Σ. που έγινε αποφασίσαμε να οργανώσουμε για εφέτος μια Δημερίδα στη Θεσσαλονίκη που ήταν και η επιθυμία στην περσινή Γεν. Συνέλευση των μελών Φίλων μας της συμπρωτεύουσας, με θέμα: Μακεδονία 3000 χρόνια Ιστορία και Τέχνη". Την πραγματοποίηση της ορίσαμε στο πρώτο 18ήμερο του προσεχούς Νοεμβρίου.

Και για να τελειώνω σας αναφέρω ότι με απόφαση του Δ.Σ. στείλαμε διαμαρτυρία για το Μακεδονικό ζήτημα στην Ουνέσκο και τον μόνιμο Έλληνα αντιπρόσωπο μας εκεί πρέσβυ κ. Αργυριάδη στην Παγκόσμια Συνομοσπονδία Φίλων Μουσείων και κοινοποιήσεις στην Προεδρία της Δημοκρατίας, το Υπουργείον Εξωτερικών, Προεδρία Κυβερνήσεως και Γενική Γραμματεία Τύπου.

Το ετήσιο Συνέδριο της Παγκόσμιας Συνομοσπονδίας θα γίνει εφέτος στο Μιλάνο στις 1, 2, 3, Μαΐου και φυσικά θα λάβει μέρος αν μπορεί και η δική μας Ομοσπονδία με ένα εκπρόσωπό της.

Αυτά είχα να σας πω, σας ευχαριστώ που με ακούσατε και σας ζητώ συγγνώμη αν σας κούρασα.

Ευχαριστώ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΝΤΑΝΟΥ
Πρόεδρος της Ελληνικής
Ομοσπονδίας Φίλων Μουσείων

ΜΙΚΡΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

Συλλογή γαλλικών φιλελληνικών πιάτων

Η συλλογή γαλλικών πιάτων του Μουσείου Μπενάκη παραμένει αμετάβλητη από το 1935, μετά από τη δωρεά είκοσι επτά πιάτων του Διομήδη Λάππα και μερικές αγορές. Αποτελείται από τριάντα - τέσσερα πιάτα, έντεκα του εργοστασίου του CHOISY και είκοσι - τρία του MONTEREAU.⁽¹⁾

Τρία εργοστάσια φαγεντιανής στη Γαλλία, του CHOISY, του MONTEREAU και της TOULOUSE, εμπνευσμένα από τον ελληνικό αγώνα, κατασκεύασαν από το 1826 ως το 1830, φιλελληνικές σειρές που απεικονίζουν Έλληνες πολεμιστές, ήρωες ανώνυμους ή επώνυμους, μάχες μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, σκηνές από το Μεσολόγγι και από την φιλελληνική κίνηση του Παρισιού. Η επικαιρότητα και η μόδα, την εποχή όπου ο τύπος δεν είχε εικονογράφηση, έφεραν με αυτόν τον τρόπο στο καθημερινό τραπέζι των Γάλλων θέματα για συζήτηση.

Πρώτο από τα τρία εργοστάσια που αναφέραμε, του CHOISY, κυκλοφόρησε το 1826 μια φιλελληνική σειρά δώδεκα πιάτων, ασπρόμαυρη και κιτρινόμαυρη, με τρία διαφορετικά πλαίσια.⁽²⁾

Τα έντεκα πιάτα του Μουσείου, δέκα ασπρόμαυρα και ένα κιτρινόμαυρο, έχουν διαφορετικά θέματα με δύο μόνο παραλλαγές στα πλαίσια: επτά με πλαίσιο από φύλλα και καρπούς λυκίσκου και τέσσερα με πλαίσιο μια νεοκλασική ανάγλυφη ταινία. Τρία απ' αυτά είναι πιάτα σούπας και είναι τα μόνα γνωστά ως τώρα στη σειρά του CHOISY.⁽³⁾

1. SOLDAT GREC ENLEVANT UN ÉTENDART A SON ENNEMI (Ελληνας στρατιώτης αρπάζει το λάβαρο του εχθρού). - Πιάτο σούπας, ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,245 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8537).

2. DES GRECS PRENANT UN FORT DÉFENDU PAR DES TURCS (Άλωση τούρκικου φρούριου από Έλληνες). - Πιάτο σούπας, ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,245 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8357).

3. PACHA FAIT PRISONNIER (Αιχμαλωσία Πασά). - Πιάτο σούπας, ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, (αρ. κατ. εισ. 8525).

Πιάτα φαγητού:

4. SERMENT DU GREC (Ο όρκος του Έλληνα). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο νεοκλασική ανάγλυφη ταινία, διάμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8533).

5. JEUNE GRECQUE COMBATTANT UN PACHA (Νεαρή Ελληνίδα μάχεται έναν Πασά). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο νεοκλασική ανάγλυφη ταινία, διάμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8531).

6. SOLDAT GREC ENLEVANT UN ÉTENDART À SON ENNEMI (Έλληνας στρατιώτης αρπάζει το λάβαρο του εχθρού). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο νεοκλασική ανάγλυφη ταινία, διαμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8530).

7. VENGEANCE D' UNE FAMILLE GRECQUE (Εκδίκηση μιας ελληνικής οικογένειας). - Κιτρινόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8527).

8. UN GREC BLESSÉ (Ο λαβωμένος Έλληνας). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο νεοκλασική ανάγλυφη ταινία, διάμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8532).

9. MORT D' UN GREC (Θάνατος ενός Έλληνα). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,204 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8534).

10. JEUNE GRECQUE SAUVÉE DE L' ESCLAVAGE DES TURCS (Νεαρή Ελληνίδα ελευθερώνεται από τη σκλαβιά). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,215 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8535).

11. UN HELLINE AU TOMBEAU DE SON AMI (Έλληνας στον τάφο του φίλου του). - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο λυκίσκου, διάμ. 0,205 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8536).⁽⁴⁾

Τα δώδεκα πιάτα της σειράς αυτής είναι πιστά αντίγραφα από δεκαέξι λιθογραφίες του LOEILLOT του 1824 και 1825 που είχε εκτελεσθεί ανά τετράδες για το εργοστάσιο του CHOISY, με τίτλο "RECUEIL DES SUJETS GRECS".⁽⁵⁾

Η φιλελληνική σειρά του MONTEREAU είναι πολύ πιο γνωστή απ' αυτήν του CHOISY, με μεγαλύτερη ποικιλία ως προς τα χρώματα, τα πλαίσια που είναι οκτώ διαφορετικά, με ένα ιδιαίτερο πλαίσιο σχεδιασμένο ειδικά γι' αυτήν τη σειρά, συνδιάζει ονόματα ηρώων και φιλελλήνων, CANARIS - FABVIER, MIAULIS - BYRON, BOTZARIS - EYNARD, μέσα σε δάφνινα στεφάνια, ανάμεσα από λάβαρα με τις λέξεις LIBERTÉ και LA CROIX. Εκτός από ασπρόμαυρες και κιτρινόμαυρες σειρές, υπάρχουν και πολύχρωμες με έντονα χρώματα, κίτρινα, πράσινα, μπλέ και καφέ.

Το Μουσείο Μπενάκη έχει, όπως είπαμε, είκοσι - τρία πιάτα του MONTEREAU με τα δώδεκα θέματα της σειράς και με τρία διαφορετικά πλαίσια: Δεκατρία είναι πολύχρωμα, τέσσερα είναι ασπρόμαυρα και έξι κιτρινόμαυρα:

1. PACHA FAIT PRISONNIER (Αιχμαλωσία Πασά). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8545).

2. MIAOULIS PRENANT UN NAVIRE TURC (Κατάληψη τούρκικου πλοίου από τον Μιαούλη). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8547).

3. MIAULIS PRENANT UN NAVIRE TURC. - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8518).

4. MAVROCORDATOS PRENANT UN FORT DÉFENDU PAR

DES TURCS (Άλωση τουρκικού φρουρίου από τον Μαυροκορδάτο). - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8519).

5. MAVROCORDATOS PRENANT UN FORT DÉFENDU PAR DES TURCS. - Πολύχρωμο, πλαίσιο "μεγάλη κληματαριά" (6), διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8543).

6. LA VEILLE D' UNE ATTAQUE (Παραμονή επιθέσεως). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8550).

7. LORD BYRON A LA TÊTE D' UN DÉTACHEMENT GREC (Ο Λόρδος Βύρων επικεφαλής ελληνικού αποσπάσματος). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8548).

8. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT (Ο Κανάρης στο μπουρλότο του). Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8539).

9. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT. - Ασπρόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8521).

10. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT. - Ασπρόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8523).

11. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT. - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8520).

12. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT. - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8522).

13. CONSTANTIN CANARIS SUR SON BRÛLOT. - Ασπρόμαυρο, πλαίσιο αγριοκαστανιάς, διάμ. 0,215 εκ. (αρ. κατ. εισ. 13030).

14. MARCOS BOTZARIS DANS LE CAMP DES TURCS (Ο Μάρκος Μπότσαρης στο στρατόπεδο των Τούρκων). - Ασπρόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,217 (αρ. κατ. εισ. 8524).

15. LES TURCS EMMENANT LES FEMMES ET LES ENFANS GRECS (Τούρκοι αρπάζουν Ελληνίδες και Ελληνόπουλα). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 εκ. (αρ. κατ. εισ. 8546).

16. LES FEMMES DE MISSOLONGHI A LA BRÛCHE (Οι γυναίκες του Μεσολογγίου στη Μάχη). - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 (αρ. κατ. εισ. 8544).

17. LES FEMMES DE MISSOLONGHI A LA BRECHE. - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 (αρ. κατ. εισ. 8529).

18. LES GRECS RECEVANT LA BÉNÉDICTION À MISSOLONGHI (Ευλόγηση Ελλήνων στο Μεσολόγγι). - Κιτρινόμαυρο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,237 (αρ. κατ. εισ. 8528).

19. LES GRECS RECEVANT LA BÉNÉDICTION A MISSOLONGHI. - Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 (αρ. κατ. εισ. 8549).

20-21. COMITÉ GREC PRÉSIDIÉ PAR M. DE CHATEAUBRIAND (Ελληνικό Κομιτάτο με πρόεδρο τον Σατωβριάνδο). Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 (αρ. κατ. εισ. 8541, 8542).

Άνω: Ελληνικό Κομιτάτο με Πρόεδρο τον Σατωβριάνδο. Αρ. κατ. εισ. 8541, 8542
Κάτω: Έρανος υπέρ των Ελλήνων. Αρ. κατ. εισ. 8538.

22.-23. QUÊTE POUR LES GRECS (Έρανος υπέρ των Ελλήνων).
- Πολύχρωμο, φιλελληνικό πλαίσιο, διάμ. 0,218 (αρ. κατ. εισ. 8538, 8540).

Τα πρώτα επτά πιάτα αυτής της σειράς, με πέντε διαφορετικά θέματα εμπνέονται και αυτά από τις λιθογραφίες του LOEILLOT. Δύο, τα πιάτα 6 και 7, από λιθογραφίες που δεν είχαν αντιγραφεί από το εργοστάσιο του CHOISY, και τα τρία άλλα έχουν κοινά θέματα, αλλά μόνον ένα κοινό τίτλο, την "Αιχμαλωσία Πασά". Οι λιθογραφίες 9 και 10 του LOEILLOT, "Κατάληψη τούρκικου πλοίου από Έλληνες" και "Άλωση τούρκικου φρουρίου από Έλληνες", με την αλλαγή του ανώνυμου Έλληνα σε ιστορικά πρόσωπα του 1821, μετατρέπονται στη σειρά του MONTEREAU, που χρονολογείται γύρω από το 1826 - 1827, σε "Κατάληψη τούρκικου πλοίου από τον Μιαούλη" και "Άλωση τούρκικου φρουρίου από τον Μαυροκορδάτο". Οι λιθογραφίες που χρησιμοποιήθηκαν για τα άλλα επτά θέματα παραμένουν ακόμη άγνωστες.

Σημειώσεις

1. Η παρουσίαση των γαλλικών πιάτων βασίζεται στη μελέτη μου: Η Ελληνική Επανάσταση σε γαλλικά κεραμικά του 19ου αιώνα, Ναύπλιο 1982. Για να αποφύγω επαναλήψεις, οι παραπομπές θα γίνονται με τη συντομογραφία Ελλ. Επαν.

2. Ελλ. Επαν. σελ. 32 - 33.

3. Τα περισσότερα πιάτα που έχουν διασωθεί σε ιδιωτικές συλλογές κυρίως είναι πιάτα φαγητού ή φρούτου. Υπάρχουν για την ώρα, τρία άλλα πιάτα σούπας της σειράς του MONTEREAU καθώς και πέντε σκεύη, δύο σουπιέρες ελαφρά διαφορετικές, ένα φλυτζάνι, μια πιταελίτσα και μια κανάτα και ίσως μερικά άλλα, άγνωστα όμως ακόμη για μας: βλ. Ελλ. Επαν. εικ. 36, 90, 94, 112. Τα σκεύη είναι ελάχιστα αν τα συγκρίνει κανείς με μερικές εκατοντάδες φιλελληνικά πιάτα που μερικά βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο Αθηνών αλλά τα περισσότερα σε ιδιωτικές συλλογές.

4. Σε μερικά πιάτα υπάρχει εσφαλμένη γραφή, HELLINÉ αντί HELLÈNE.

5. Ελλ. Επαν. σελ. 28-29.

6. Ελλ. Επαν. σελ. 38-39.

Αγγελική Amandry

Η ΔΩΡΕΑ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

Τον Οκτώβριο του 1988, έφθασε στο Μουσείο Μπενάκη από την Νίκαια της Γαλλίας, μια μεγάλη και πολύτιμη δωρεά η οποία προερχόταν από την οικογένεια Στεφάνου και Φραγκίσκου Βαλλιάνου. Η δωρεά περιελάμβανε 40 αντικείμενα έργων τέχνης, στην πλειοψηφία τους εικόνες και μάλιστα μεταβυζαντινές (1), και 290 βιβλία αφιερωμένα στην ελληνική τέχνη, με αρκετές παλιές και σπάνιες εκδόσεις με ιστορικά, περιηγητικά και φιλολογικά θέματα. Πρόκειται για μια ενότητα βιβλίων απόλυτα ταιριαστή στις ήδη υπάρχουσες συλλογές της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Μπενάκη που πλουτίζεται συνεχώς με πολύ σημαντικά αποκτήματα.

Από αυτή την ενότητα των βιβλίων, στην εργασία που ακολουθεί, θα γνωρίσουμε σε σύντομη περιγραφή ένα μικρό μόνο μέρος που θα περιέχει τις παλιότερες εκδόσεις, του 16ου και 17ου αιώνα. Δυστυχώς ο περιορισμένος χώρος του άρθρου αυτού δεν μας επιτρέπει την αναλυτική καταγραφή των βιβλίων. Ωστόσο η εκτενέστερη επεξεργασία και παρουσίασή τους είναι απαραίτητη, δεδομένου ότι μερικά από αυτά είναι πολύ σπάνια και δυσεύρετα, αλλά κυρίως διότι συμπληρώνουν τον πρώτο κατάλογο της Βιβλιοθήκης του Μουσείου που δημοσιεύτηκε το 1985 (2) και έκανε γνωστά στο ευρύ κοινό το πιο παλιά βιβλία της συλλογής που είναι τυπωμένα από το 1499 έως το 1700. Πιστεύουμε όμως ότι σύντομα θα πραγματοποιηθεί αυτή η παρουσίαση για την πληρέστερη ενημέρωση των ερευνητών.

Στον συνοπτικό κατάλογο που θα δούμε παρακάτω σημειώνονται 27 εκδόσεις της δωρεάς Βαλλιάνου, 5 από τις οποίες (αριθ. κατ. 11, 15, 18, 22, 23) υπήρχαν ήδη στη συλλογή της Βιβλιοθήκης του Μουσείου (3) οπότε προστέθηκε ένα δεύτερο αντίτυπο. Οι εκδόσεις αυτές έχουν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που τους προσδίδουν σπανιότητα και αξία, είτε γιατί κυκλοφόρησαν σε πολύ λίγα αντίτυπα και είναι δύσκολο να εντοπιστούν, είτε για το πολύτιμο περιεχόμενό τους, την πλούσια εικονογράφησή τους, την καλλιτεχνική τους βιβλιοδεσία, τα κτητορικά σημειώματα και τα φιλοτεχνημένα *ex libris* τους. Είναι στοιχεία και γνωρίσματα που μας πληροφορούν άμεσα για την τύχη και την διακίνηση των διαφόρων εντύπων από την γέννησή τους θα λέγαμε, την έξοδό τους από το τυπογραφείο, μέχρι τη στιγμή που φθάνουν στην συλλογή μας. Κάθε αντίτυπο πολλές φορές έχει να μας διηγηθεί και κάποια ιστορία αρκετά συναρπαστική για τον καθοριστικό ρόλο που έπαιξε στην πορεία του μέσα από τις κοινωνικές ομάδες ή κάποιες μεμονωμένες προσωπικότητες.

Ας γνωρίσουμε όμως από κοντά μερικά από αυτά τα χαρακτηρι-

σημασία των έργων αυτών. Μια αρκετά σπάνια και δυσεύρετη έκδοση η οποία δεν εντοπίστηκε σε καμμία μεγάλη ελληνική βιβλιοθήκη, ούτε σε κάποια ελληνική βιβλιογραφική πηγή, είναι το έργο του Αγίου Διονυσίου (αριθ. κατ. 1) που τυπώθηκε στη Φλωρεντία το 1516 από τον τυπογράφο Φίλιππο Giunta (4). Εντελώς αβιβλιογράφητη είναι μια από τις πολλές επανεκδόσεις του ιστορικού έργου του λατίνου συγγραφέα Trogus Pompeius (αρ. κατ. 7) που δημοσιεύτηκε στη Λειψία το 1585.

Έργο μοναδικό για το πολύτιμο περιεχόμενό του, την πλούσια ει-
κονογράφηση και την τυπογραφική εργασία θεωρείται η μετάφραση της Ιλιάδας του Ομήρου από τον Νικόλαο Λουκάνη (5), ένα εξαιρετο δείγμα της ελληνικής δημοτικής λογοτεχνίας. Την έκδοση της Βενετίας του 1640 παρουσιάζουμε εδώ (αριθ. κατ. 13). Στο ίδιο βιβλίο υπάρχει στην αρχή επικολημένη χειρόγραφη επιστολή όπου γίνεται φανερό από ποιά εξέχοντα πρόσωπα πέρασε το αντίτυπο αυτό. Πρόκειται για ένα γράμμα του Πλάτωνα Πετρίδη, που διητέλεσε υπάλληλος στην Αγγλική Διοίκηση της Επτανήσου και έφορος όλων των σχολείων του Ιονικού κράτους (6). Φέρει ημερομηνία 16 Μαΐου 1864 και απευθύνεται στον στρατηγό διοικητή Campbell, τον οποίο ο Πετρίδης υπηρετεί ως διερμηνέας και μετάφραστής στην Κέρκυρα, και στον οποίο προσφέρει το βιβλίο αυτό δώρο, σχολιάζοντας μέσα στο γράμμα το περιεχόμενό του.

Ιδιαίτερο γνώρισμα αποτελεί και το χειρόγραφο κτητορικό σημείωμα, στη σελίδα τίτλου του βιβλίου "Ορθόδοξος ομολογία της καθολικής και αποστολικής Εκκλησίας της Ανατολικής", τυπωμένο γύρω στα 1667 (αριθ. κατ. 17). Το σημείωμα, με ημερομηνία 1 Μαΐου 1671, ανήκει στον Οικουμενικό Πατριάρχη Μεθόδιο: "και τούτο το βιβλίο υπάρχει Μεθοδίου του Οικουμενικού Πατριάρχου αχού μαΐου ά".

Ο Μεθόδιος Γ' (7), μητροπολίτης Ηρακλείας, καταγόταν από την Κρήτη και χρημάτισε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως στα χρόνια 1668 - 1671. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη το γεγονός ότι η έκδοση αυτή, που ήταν στην κατοχή του Μεθοδίου, έχει σταχωθεί σύμφωνα με την τουρκική τεχνοτροπία πιθανότατα για λόγους προφύλαξης του εντύπου με το τόσο καίριο χριστιανικό περιεχόμενό του. Η βιβλιοδεσία είναι πολύ ωραία αλλά δεν είναι σύγχρονη του βιβλίου, είναι παλαιότερη, του 16ου αιώνα (8). Έχουν χρησιμοποιηθεί μόνο οι δύο πλευρές της στάχωσης ενώ η ράχη είναι νεώτερη. Οι δύο πλευρές αποτελούνται από βαθύ κόκκινο δέρμα που φέρει χρυσότυπη σταμπωτή άνθηνη διακόσμηση με αραβουργήματα (εικ. 1).

Ένα επίσης ωραίο παράδειγμα βιβλιοδεσίας έχουμε στην ιστορία του Ville - Hardouin (αριθ. κατ. 15) που είναι τυπωμένη στο Παρίσι το 1657. Και στις δύο πλευρές της στάχωσης, που αποτελούνται από

Εικ. 1 Βιβλιοδεσία τουρκικής προέλευσης, με αραβουργήματα, του 16ου αιώνα.

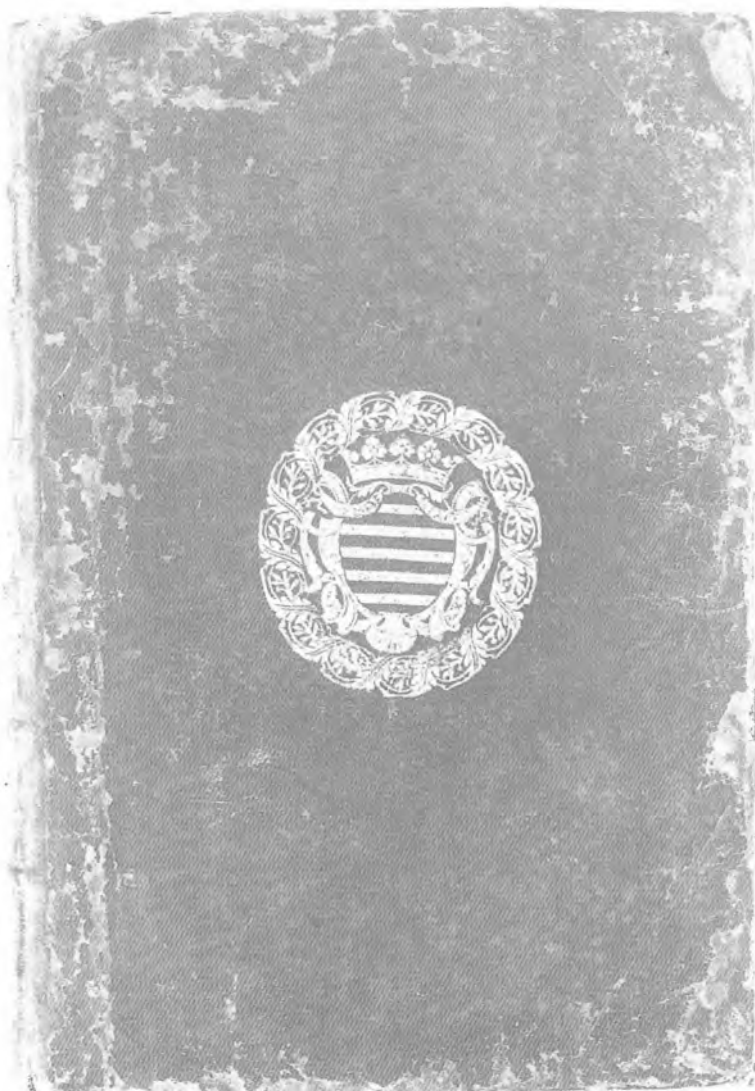
καφέ δέρμα, υπάρχει χρυσοτυπωμένος ο θυρεός του κατόχου του εντύπου (εικ. 2). Πρόκειται για τον θυρεό του γάλλου Louis - François Le Fèvre de Caumartin (1624 - 1687), που διετέλεσε σύμβουλος της Βουλής του Παρισιού και του Κράτους γενικότερα την εποχή του βασιλιά Λουδοβίκου 14ου (9). Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα γενεαλογικά δέντρα των αριστοκρατικών οικογενειών της Γαλλίας, τους θυρεούς των οποίων δημοσίευσε σε δίτομη έκδοση. Διέθετε μεγάλη και πλούσια βιβλιοθήκη που κληροδότησε στα τρία παιδιά του. Από την ίδια εποχή του 17ου αιώνα, όπου στη Γαλλία συναντούμε σπουδαίους βιβλιόφιλους και το επάγγελμα του βιβλιοδέτη βρίσκεται στην μεγαλύτερη άνθησή του, έχουμε ένα ακόμη παράδειγμα (εικ. 3) καλλιτεχνικής βιβλιοδεσίας με χρονολογία κατασκευής 1682. Χαρακτηριστικό της γνώρισμα είναι το επαναλαμβανόμενο θέμα του κρινου σε όλη την καφέ δερμάτινη επιφάνεια και των δύο πλευρών, ένα θέμα πολύ γνωστό και διαδεδομένο την εποχή αυτή. Στην εξέλιξη της βρίσκεται και η καθιέρωση της τεχνικής της ρουλέτας που χρησιμοποιείται για να σχηματίσει το άνοιγμα πλαισίου (10). Το βιβλίο που φέρει αυτή τη στάχωση έχει τίτλο "Του σοφωτάτου και λογωτάτου Μανουήλου του Μοσχολόπουλου περί σχεδών" και είναι τυπωμένο στη Λειψία το 1545 (αριθ. κατ. 3).

Πήραμε μια μικρή γεύση από τον πλούτο των πληροφοριών και των ειδήσεων που εκπέμπουν οι πολύτιμες αυτές εκδόσεις, που κατάφεραν να διασωθούν μέσα στους αιώνες χάρη στην αγάπη και το ενδιαφέρον των κατόχων τους. Η ίδια αγάπη και το ενδιαφέρον ώθησε και την οικογένεια Βαλλιάνου να προσφέρουν την συλλογή αυτή στη Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη για την καλύτερη διαφύλαξή της, την σωστή της αξιοποίηση και προβολή.

Στον κατάλογο που ακολουθεί, τα έργα έχουν καταχωρηθεί ως εξής: Ακολουθείται χρονολογική σειρά, με βάση την ημερομηνία έκδοσης του βιβλίου, η οποία και προτάσσεται. Στη συνέχεια καταγράφονται όλα τα στοιχεία της σελίδας τίτλου του έργου, όπως ακριβώς παρουσιάζονται, με τα τυχόν ορθογραφικά λάθη, τα κεφαλαία ή μικρά γράμματα, τα σημεία στίξης κλπ. Μετά σημειώνεται το μέγεθος του βιβλίου που δίνεται και σε εκατοστά του μέτρου μέσα σε παρένθεση και ο αριθμός των σελίδων του. Από κάτω υπάρχει η βιβλιογραφική πηγή στην οποία έχει επισημανθεί η συγκεκριμένη έκδοση, και στο τέλος ακολουθεί ο αριθμός ευρετηρίου με τον οποίο έχει καταχωρηθεί στο βιβλίο εισαγωγής της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Μπενάκη.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Την περίφημη εικόνα του Αγίου Γεωργίου Καβαλλάρη του 18ου αιώνα, της δωρεάς αυτής, δημοσίευσε η Νανώ Χατζηδάκη στα "Νέα

Εικ. 2 Γαλλική βιβλιοδεσία, του 2ου μισού του 17ου αιώνα, με τον θυρεό του κατόχου

των Φύλων Μουσείου Μπενάκη", Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1989, τεύχος 4, σελ. 9 - 23.

2. Βλ. Πίτσα Τσάκωνα, Μουσείο Μπενάκη - Παλαιά έντυπα της Βιβλιοθήκης, Αθήνα, 1985.

3. Βλ. Τσάκωνα, ό.π. αριθ. 9, 32, 68, 79, 121.

4. Το βιβλίο επισημάνθηκε στο έργο του Α.Μ. Bandini, De Florentina Iuntarum Tyrographia... Lucae 1791 που επανεκδόθηκε φωτοτυπικά με τίτλο "Juntarum Tyrographiae Annales" στο New Jersey το 1985, τόμ, 2, σελ. 103.

5. Φωτοτυπική επανέκδοση της πρώτης έκδοσης του περίφημου έργου πραγματοποίησε η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη από δικό της αντίτυπο. Βλ. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Νικολάου Λουκάνη Ομήρου Ιλιάς με εισαγωγή Francis R. Walton, Αθήνα, 1979.

6. Για τον Πλάτωνα Πετρίδη βλ. Φ.Γ. Τασιού, "Μια ανέκδοτη επιστολή του Κωνστ. Πολυχρονιάδη προς τον Πλάτωνα Πετρίδη", Ερανιστής, τεύχος 60, Αθήνα, 1973, σελ. 241 - 256. (Ευχαριστώ θερμά την συνάδελφο Βαλεντίνη Τσελίκα για τις χρήσιμες υποδείξεις της).

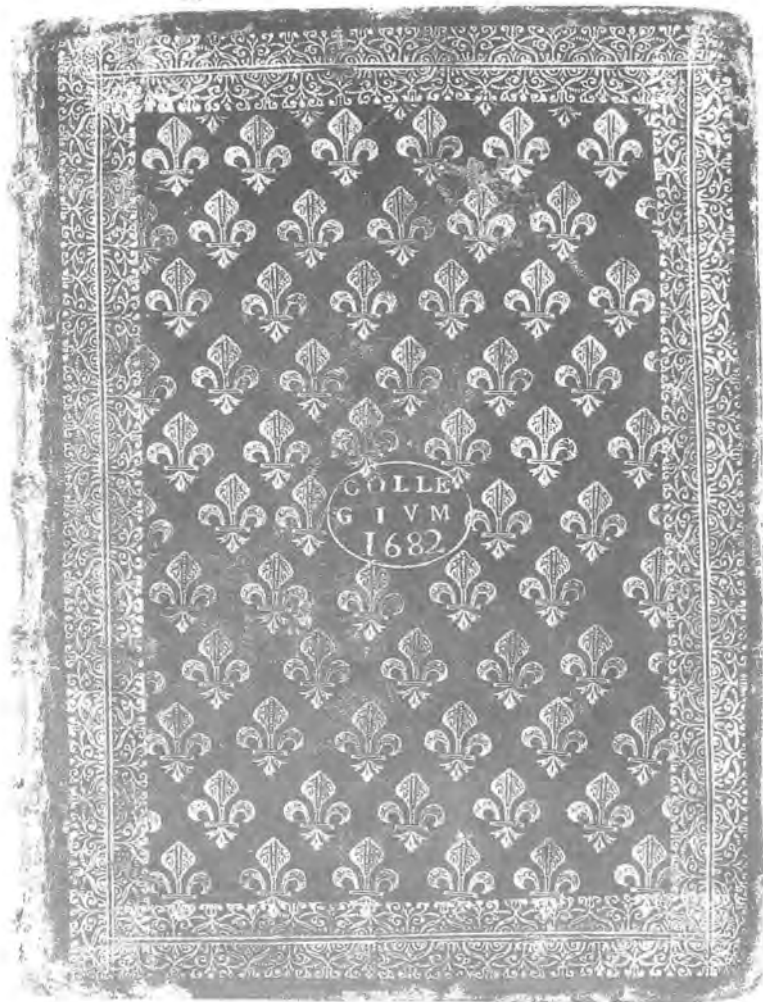
7. Βλ. Μανουήλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικοί πίνακες, Εν Κωνσταντινουπόλει, 1885 - 1890, σελ. 592 - 594.

8. Παράβαλε F. Sarré, Islamic bookbindings, London, 1923, πιν. 13, 18.

9. Βλ. Joannis Guigard, Nouvel armorial du bibliophile. Guide de l'amateur de livres armories, Paris, 1890, τόμ. 2, σελ. 119. Τον ίδιο θυρεό συναντούμε και στη βιβλιοδεσία του έργου "Ordonnance de Louis XIV Roy de France et de Navarre" A Paris, 1667 - 1673, που βιβλιογραφείται στην έκδοση των Patrick και Elisabeth Sourget, Manuscrits et livres précieux de Saint Louis à l'Impératrice - Eugénie, Chartres, χ.χ., σελ. 264 - 265.

10. Για τα διακοσμητικά στοιχεία της στάχωσης και τις ποικίλες μορφές του κρίνου στον 16ο και 17ο αιώνα βλ. Yves Devaux, Dix siècles de reliure, Paris, 1977.

ΠΙΤΣΑ ΤΣΑΚΩΝΑ
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Εικ. 3 Γαλλική βιβλιοδεσία με χρονολογία 1682.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

1516

1. ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗΔΕ ΤΗ ΒΙΒΛΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ...
HAEC INSUNT IN HOC LIBRO SANCTI DIONYSII. (Στο τέλος
του τετραδίου &): *Impressum est hoc aureum Dionysii opus, in
Aedibus Philippi Iuntae bibliopolaе, anno salutisere in carnationis.
M.D.XVI. Die xxix. Iulii.* (1516)

16ο (14, 5x10), 24 τετράδια αριθμημένα με το λατινικό αλφάβητο.
Juntarum Typographiae Annales, New Jersey, 1965, τόμ. 2, σελ.
103. Αριθ. Ευρ. 21539

1531

2. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΠΙΣΤΕΩΣ. Του αυτού, περί των εν πίστει κεκοιμημένων,
IOANNIS DAMASCENI editio Orthodoxae fidei. Eiusdem de iis,
qui in fide dormierunt. VERONAE. MDXXXI. Ne quis alius hunc
librum per decennium imprimere, aut imprimi facere, impressum
ue uendere, aut uendendum tradere, tam in hac Vrbe quam in
omnibus aliis privilegio cautum est sub poena in eo contenta. (Στο
τέλος): VERONAE APUD STEPHANUM ET FRATRES SABIOS
Mense Maio. MDXXXI. (1531)

8ο (21, 5x16) 8 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 150 φύλλα + 4 φύλλα
χωρίς αρίθμηση.

Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος, Ελληνική βιβλιογραφία (1466 ci -
1800), τόμ. Α, Αθήνα, 1984, σελ. 136, αριθ. 1832.

Αριθ. Ευρ. 21605

1545

3. ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ Μανουήλου του Μοσχοπού-
λου Περί σχεδών. Manuelis Moschoruli de ratione examinandae
orationis libellus. EX BIBLIOTHECA REGIA. LVETETIAE, Ex
officina Roberti Stephani typographi Regii. M.D. XLV. CVM
PRIVILEGIO REGIS.

8ο (23x17) 216 σελίδες + 26 φύλλα χωρίς αρίθμηση

J.G. Th. Graesse, Trésor de livres rares et précieux, Berlin, 1922,
τόμ. 4, σελ. 614.

Αριθ. Ευρ. 21374

1548

4. TITI LIVII PATAVINI LATINAE HISTORIAE PRINCIPIS.
DECAS TERTIA. APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI, 1548.

24ο (11x7,5) 809 σελίδες + 37 χωρίς αρίθμηση
Graesse, ό.π., σελ. 228.
Αριθ. Ευρ. 21620

1572

5. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ, THES AVRUS GRAECAE LINGVAE, Ab Henrico Stephano constructus IN QVO PRAETER ALIA PLVRIMA quae primus praestitit (paternae in Thesauro Latino diligentiae aemulus) vocabula in certas classes distribuit, multiplici deriuatorum serie ad primegenia, tanquam ad radices vnde pullulant, reuocata. THESAVRUS LECTORI Nunc alii intrepidè vestigia nostra sequantur: Me duce plana via est quae salebrosa suit. ANNO M.D. LXXII, excudebat Henr. Stephanus. CVM PRIVILEGIO CAES. MAIESTATIS, ET CHRISTIANISS. GALLIARVM REGIS. (4 τόμοι)

Brunet, Manuel du libraire et de l' amateur de livres, Berlin, 1921, τόμ. 2, στήλη 1078.
Αριθ. Ευρ. 21507, 21508, 21436, 21437

1582

6. ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑ. Isocratis scripta, QVAE QUIDEM NVNC EXtant, omnia, Graecolatina, postremo recognita: HIERONYMO WOLFIO Detingensi interprete. Cum Rerum & uerborum accurato INDICE. Cum Caes. Maiest. gratia & privilegio ad annos VI. BASILEAE, EX OFFICINA Oporiana. 1582.

16ο (18x13) 8 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 121 σελίδες + 30 φύλλα χωρίς αρίθμηση.
Graesse, ό.π., τόμ. 3, σελ. 434.
Αριθ. Ευρ. 21370

1585

7. IVSTINI EX TROGI POMPEII HISTORIIS EXTERNIS LIBRI XLIII. Quae his accesserunt, auersa pagella indicabit. LUGDVNI, APVD ANTONIVM GRYPHIVM. M.D. LXXXV.

24ο (12x8) 496 σελίδες + 23 φύλλα χωρίς αρίθμηση
Αββλιογράφητο
Αριθ. Ευρ. 21617

1587

8. L' HISTOIRE ECCLESIASTIQUE DE NICEFORE, FILS DE CALLISTE XANTHOVPOIS, AVTHEVR GREC, TRADVICTE nouvellement du Latin en Francois: Laquelle contient, en dix -

huict livres, les principales affaires Chrestiennes, des le temps auquel nostre Seigneur Iesus Christ' apparut ayant prins chair humaine, iusques à fix cens vingt - cinq ans enfufuans. De nouveau corrigee & mise en meilleur Francois qu' auparauant, par deux Docteurs en la faculté de Theologie à Paris. A PARIS. Pour IEAN HOVZF, au Palais en la galerie des prisonniers pres la Chancellerie. MDLXXXVII. (2 τόμοι).

16ο (18x11,5) 20 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 1003 σελίδες + 51 φύλλα χωρίς αρίθμηση (η αρίθμηση των σελίδων είναι συνεχόμενη στους δύο τόμους)

Günter Gentz, Die Kirchengeschichte des Nicephores Callistus Xanthopulus und ihre Quellen, Berlin, 1966, σελ. XIII.

Αριθ. Ευρ. 21603

1594

9. ARISTOTELIS STAGIRITAE Peripateticorum Principis, ORGANVM Nuper ex optimis exemplaribus, cum Graecis, tum Latinis recognitum, ae scholijs, annotationibus, varietatibusq; lectionum recèns illustratum. VENETIIS, MDXCIII. Apud Minimam Societatem.

24ο (11x7,5) 637 σελίδες

F. Edward Cranz, A bibliography of Aristotle editions 1501 - 1600, Baben - Baben, 1971, σελ. 107, αριθ. 108. 737.

Αριθ. Ευρ. 21621

1614

10. IOANNIS MEVRSI GLOSSARIVM GRAECO - BARBARVM. In quo Praeter VOCABVLA quinque millia quadringenta, OFFICIA atque DIGNITATES Imperij Constantinop. tam in PALATIO, quam ECCLESIA aut MILITIA, explicantur, & illustrantur. EDITIO ALTERA Emmendata, & circiter (l.)l CCC. Vocabulis aucta. LVGDVNI BATAVORVM, Apud LVDOVICVM ELZEVIIVM. Anno (l.) l.C.XIV.

8ο (24x 18) 7 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 672 σελίδες

Brunet, ό.π., τόμ. 3, στήλη 1684.

Αριθ. Ευρ. 21341

1632

11. P. GYLLII de CONSTANTINOPOLEOS Topographia lib. IV. LVGDVNI BATAVORVM Exofficina Elzeviriana. Anno 1632.

24ο (10,5x6) 422 σελίδες + 6 χωρίς αρίθμηση.

Πίτσα Τσάκωνα, Μουσείο Μπενάκη - Παλαιά έντυπα της Βιβλιο-

θήκης, Αθήνα, 1985, σελ. 17, αριθ. 9.
Αριθ. Ευρ. 21615

1635

12. LE CONSVLAT, CONTENANT LES LOIX, Statuts, & Coustumes touchant les Contracts, marchandises, & negociation Maritime. Ensemble de la Navigation, tant entre Marchands, que Patrons de Nauires, & autres Mariniers. Le tout traduit de langage Espagnol, & Italien, en François. A AIX, Par ESTIENNE DAVID, Imprimeur du Roy, du Clerge, & de ladicte Ville, Heritier de I. Tholosan. M.DC. XXXV.

8ο (22x17) 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 222 σελίδες + 10 σελίδες
British Museum general catalogue of printed books to 1955, New York, 1967, τόμ. 6, σελ. 141, στήλη 269.
Αριθ. Ευρ. 21495

1640

13. ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΙΠΩΘΕΙΣΑ ΠΑΛΑΙΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΕΤΥΠΩΣΣΑΝ. CON PRIVILEGIO. ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ Παρ Ιωάννη Πέτρω τω Πινέλλω. α χ μ.

8ο (19x15) 138 φύλλα μοιρασμένα σε 17 τετράδια με λατινική αρίθμηση.
Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Νικολάου Λουκάνη Ομήρου Ιλιάς με εισαγωγή Francis R. Walton, Αθήνα, 1979.
Αριθ. Ευρ. 21452

1654

14. ARCHAEOLOGIAE ATTICAE LIBRI SEPTEM SEAVEN BOOKS OF THE ATTICK Antiquities. CONTAINING, The description of the Citties glory, Government, division of the People, and Towees within the Athenian Territories, their Religion, Supersticion, Sacrifices, account of the Yeare, a full relation of their judicatories. By FRANCIS ROUS Scholler of Merton Colledge in Oxon. With an addition of their customes in Marriages, Burialls, Feastings, Divinations & c. in the foure last bookes. By ZACHARY BOGAN scholler of C.C.C. in Oxon. The fourth Edition corrected and enlarged with a twofold Index Rerum & Vocabulorum ... OXFORD, Printed by LEO. LICHFIELD, and HEN. HALL, for John Adams, and Ed. Forrest. 1654.

16ο (18x15) 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 374 σελίδες + 5 φύλλα χωρίς αρίθμηση
British Museum, ό.π., τόμ. 22, σελ. 18, στήλη 162.
Αριθ. Ευρ. 21448

1657

15. HISTOIRE DE L' EMPIRE DE CONSTANTINOPLE SOUS LES EMPEREURS FRANCOIS, Divisée en deux Parties, DONT LA PREMIERE Contient l' Histoire de la Conquête de la Ville de Constantinople par les François & les Venitiens, écrite par GEOFFROY DE VILLE - HARDOUIN Maréchal de Champagne & de Romanie: Reuevè & corrigée en cette Edition sur le Manuscrit de la Bibliotheque du Roy, & illustrée d' Observations Historiques, & d' un Glossaire, pour les termes de l' Auteur, à present hors d' usage. Avec la Suite de cette Histoire, iusques en l' an MCCXL. tirée de l' Histoire, ce France MS. de PHILIPPES MOUSKES Chanoise & depuis Evesque de Tournay. LA SECONDE Contient une Histoire Generale de ce que les François & les Latins ont fait de plus memorable dans l' Empire de Constantinople, depuis qu' ils s' en rendirent maistres, iusques à ce que les Turcs s' en sont emparez: iustisiée par les Ecrivains du temps, & par plusieurs Chroniques, Chartes, & autres Pieces non encore publiées. A PARIS, DE L' IMPRIMERIE ROYALE. M.DC.LVII. (Στο τέλος:) A PARIS, DE L' IMPRIMERIE ROYALE, PAR LES SOINS DE SEBASTIEN CRAMOISY, Imprimeur du Roy, & de la Reyne. M.DC.LVI. (2 τόμοι δεμένοι μαζί)

2ο (38x26) 370 σελίδες (πρώτος τόμος), 331 σελίδες + 86 (δεύτερος τόμος).

Τσάκωνα, ό.π., σελ. 42, αριθ. 68.

Αριθ. Ευρ. 21580

1664

16. DELLA FAMOSISSIMA COMPAGNA Della LESINA. Dialogo, Capitoli, Ragionamenti. CON L' ASSOTIGLIAMENTO in tredici Punture della punta d' essa LESINA Alla quale s' è rifatto il Manico in trenta modi, & doppio quelli in venti alti ... IN VENETIA, M.DC.LXIV. Presso Paolo Baglioni. CON LICENZA DE' SVPERIORI ET PRIVILEGIO.

16ο (15x10) 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 341 σελίδες

Graesse, ό.π., τόμ. 2, σελ. 550.

Αριθ. Ευρ. 21616

1667;

17. ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ της καθολικής και αποστολικής ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ.

16ο (18x11,5) 252 σελίδες

Emile Legrand, Bibliographie Hellénique du dix - septième siècle.

Paris, 1894, τόμ. 2, σελ. 202 - 216.
Αριθ. Ευρ. 21445

1672

18. DELLA HISTORIA DI CORFV Descritta DA ANDREA MARMORA NOBILE CORCIRESE. LIBRI OTTO. AL SERENISSIMO PRINCIPE ED ECCELLENTISS.mo SENATO DI VENETIA. VENETIA, Presso il Curti, M.DC.LXXII. Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

8ο (23x16) 16 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 456 σελίδες + 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση
Τσάκωνα, ό.π., σελ. 46, αριθ. 79.
Αριθ. Ευρ. 21637

1675

19. ΙCΤΟΡΙΑΙ ΠΑΛΑΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΥ ΩΦΕΛΙΜΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΠΟΛΕΩC ΑΘΗΝΗC. ΑΙΤΙΝΕC ΕCΥΝΑΘΡΟΙCΘΗCΑΝ ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ και ΔΙΑΦΟΡΩΝ Βιβλίων, Ελληνικών τε και Ιταλικών, και ειc απλήν φράσιν συνετέθησαν παρά του λογιωτάτου εν Ιερέυσι Κυρίου Γεωργίου Κονταρή από τα Σέρβια. Δια δε δαπάνηc του ευγενεστάτου Κυρίου Πέτρου Γάσπαρι ετυπώθησαν ειc κοινήν ωφέλειαν των φιλομαθών ... Διοβρώσει του Σοφωτάτου Αμβροσίου του Γραδενίγου, Αββά και Βιβλιοφύλακοc του ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ, Con Licenza de' Superiori, & Privilegio. ENETIHCIN, a x o ε'. Παρά Ανδρέα τω Ιουλιανώ.

8ο (20x15) 11 φύλλα χωρίς αρίθμηση + τν' σελίδες
Παπαδόπουλοc, ό.π., σελ. 234, αριθ. 3159.
Αριθ. Ευρ. 21446.

1676

20. HISTOIRE DE PIERRE D' AUBUSSON GRANDMAISTRE DE RHODES. A PARIS, Chez SEBASTIEN MABRE - CRAMOISY, Imprimeur du Roy, rue Saint Jacques, aux Cicognes. M.DC. LXXVI. AVEC PRIVILEGE DE SA MAJESTE.

8ο (26x18) 7 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 351 σελίδες + 13 φύλλα χωρίς αρίθμηση
Brunet, ό.π., τόμ. VI, στήλη 1183, αριθ. 21989.
Αριθ. Ευρ. 21654

1682

21. HISTORIA BYZANTINA DUPLICI COMMENTARIO ILLUSTRATA. PRIOR FAMILIAS AC STEMMATA IMPERATORUM Constanti-

nopolitanorum, cum eorundem Augustorum Nomismatibus, & aliquot Iconibus; Praeterea FAMILIAS DALMATICAS & TURCICAS complectitur: ALTER DESCRIPTIONEM URBIS CONSTANTINOPOLITANAE, qualis extitit sub Imperatoribus Christianis. Auctore CAROLO DU FRESNE Domino DU CANGE, Regi à Consiliis, Franciae apud Ambianos Quaestore. LUTETIAE PARISIORUM, Escudebat JOANNES QUIGNARD, in Palatio. (I). I) LXXXII. Cum Privilegio Regis Christianissimi.

2ο (38x25,5) 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 372 σελίδες + 12 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 180 + 203 σελίδες

British Museum, ό.π., τόμ. 7, σελ. 830, στήλη 898.

Αριθ. Eur. 21521

1682

22. A JOURNEY INTO GREECE: BY George Wheler Esq; In Company of Dr SPON of LYONS. In six Books. CONTAINING I. A Voyage from Venice to Constantinople. II. An Account of Constantinople and the Adjacent Places. III. A Voyage through the Lesser Asia. IV. A Voyage from Zant through several Parts of Greece to Athens. V. An Account of Athens. VI. Several Journeys from Athens, into Attica, Corinth, Boeotia, & c. with variety of Sculptures. LONDON, Printed for William Cademan, Robert Kettlewell, and Awnsham Churchill, ... M.DC. LXXXII.

4ο (30x19) 7 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 386 σελίδες (ο αριθμός 483 είναι λάθος)

Τσάκωνα, ό.π., σελ. 26, αριθ. 32.

Αριθ. Eur. 21557.

1688

23. GLOSSARIUM ad Scriptores MEDIAE & INFIMAE GRAECITATIS, IN QUO GRAECA VOCABULA NOVATAE SIGNIFICATIONIS, aut usus rarioris, Barbara, Exotica, Ecclesiastica, Liturgica, Tactica, Nomica, Jatraca, Botanica, Chymica explicantur, eorum Notiones & Originationes reteguntur: Complures avi medi Ritus & Mores; Dignitates Ecclesiasticae, Monasticae, Palatinae, Politicae, & quamplurima alia observatione digna, & ad HISTORIAM BYZANTINAM praesertim spectantia, recensentur ac enucleantur. E libris editis, ineditis, veteribusque monumentis. ACCEDIT Appentix ad Glossarium mediae & infimae Latinitatis, una cum brevi Etymologico Linguae Gallicae ex utroque Glossario. Auctore CAROLO DU FRESNE, Domino DU CANGE, Regi à Consiliis, & Franciae apud Ambianos Quaestore. TOMUS

PRIMUS. LUGDUNI, Apud ANISSONIOS, JOAN. POSUEL & CLAUD. RIGAUD M DC LXXXVIII.

Cum Privilegio Regis Christianissimi. (2 τόμοι δεμένοι μαζί)

2ο (37,5 x 26) η αρίθμηση των σελίδων συνεχόμενη κατά στήλες (1794 + 214 + 102 + 316)

Τσάκωνα, ό.π., σελ. 64, αριθ. 121.

Αριθ. Ευρ. 21600

1688

24. RELAZIONE Della Città d' Athene, colle Provincie dell' Attica, Focia, Beozia, e Negroponte, ne' tempi, che furono questo passeggiate da CORNELIO MAGNI PARMEGIANO L' Anno 1674. E dallo stesso publicata l' Anno 1688. DEDICATA All' Eminentissimo, e Reuerendissimo SIGNOR CARDINALE ACCIAIOLI LEGATO DI FERRARA. IN PARMA, Per Galeazzo Rosati. M.DC. LXXXVIII. Con licenza de Superiori.

8ο (21x15) 3 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 135 σελίδες.

Shirley Howard Weber, Voyages and travels in Greece, the Near East and adjacent regions made previous to the year 1801, Princeton, 1953, σελ. 91, αριθ. 403.

Αριθ. Ευρ. 21453

1693

25. HISTOIRE CRITIQUE DE LA CREANCE ET DES COUTUMES DES NATIONS DU LEVANT, Publiée par LE SR. DE MONI, A FRANCFORT, Chez FREDERIC ARNAUD, M.DC. XCIII.

16ο (16x10) 3 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 229 σελίδες

British Museum, ό.π., τόμ. 17, σελ. 817, στήλη 609.

Αριθ. Ευρ. 21602

1698

26. HISTOIRE NOUVELLE DES ANCIENS DUCS ET AUTRES SOUVERAINS DE L' ARCHIPEL. Avec la Description des principales Isles, & des choses les plus remarquables qui s' y voyent encore aujourd' huy. A PARIS, Chez ETIENNE MICHALLET, premier Imprimeur du Roy, rue Saint Jacques à l' Image Saint Paul. M.DC.XCVIII. Avec Privilege du Roy.

16ο (16x10) 6 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 404 σελίδες

British Museum, ό.π., τόμ. 22, σελ. 680, στήλη 508.

Αριθ. Ευρ. 21619

1698

27. ΤΟΜΟΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ ΣΥΛΛΕΓΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΘΕΙΣ ΠΑΡΑ ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ ΠΑΣΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ. εν έτει, 1698.

2ο (33x23) 13 φύλλα χωρίς αρίθμηση + 588 σελίδες + 13 φύλλα χωρίς αρίθμηση

Παπαδόπουλος, ό.π., σελ. 331, αριθ. 4443 και Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Κατάλογος Βιβλίων Κεντρικής Βιβλιοθήκης περιόδου 1495 - 1821, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 102, αριθ. 408.

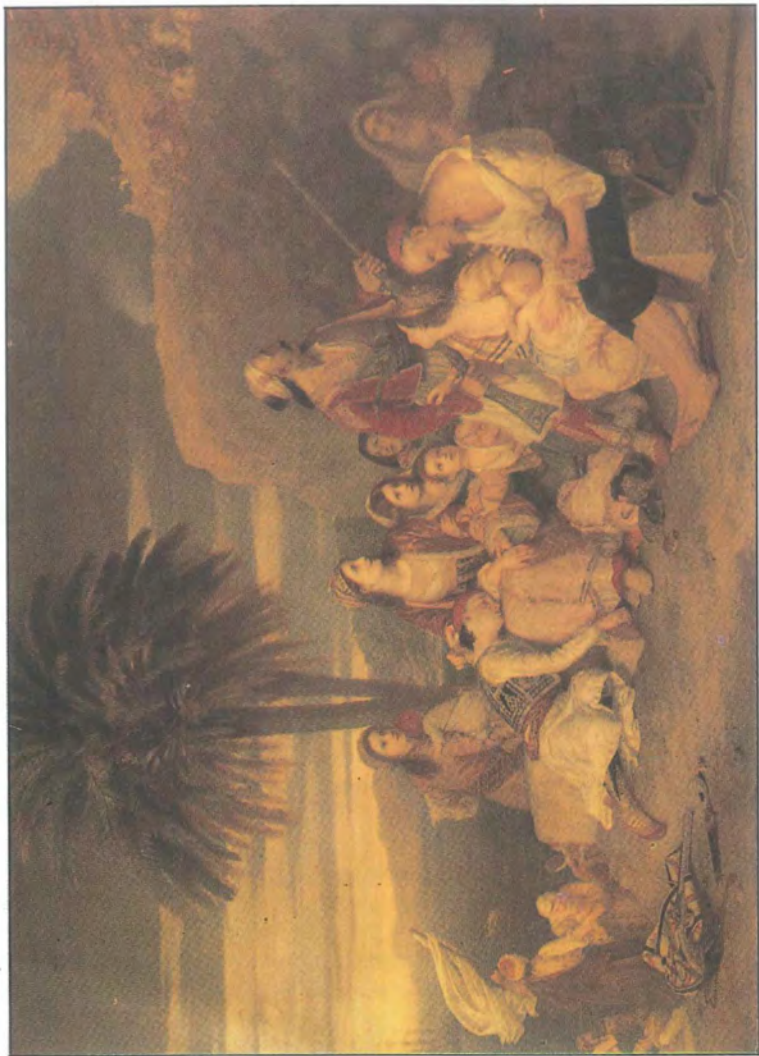
Αριθ. Ευρ. 21633

ΠΙΤΣΑ ΤΣΑΚΩΝΑ
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Στις 14 Σεπτεμβρίου '91 εγκαινιάστηκε στο Meridian House International της Washington έκθεση 70 έργων ζωγραφικής από το Μουσείο Μπενάκη με τόν τίτλο: "Through Romantic Eyes: European Images of Nineteenth century Greece from the Benaki Museum, Athens".

Όπως συνεπάγεται από τον τίτλο, η έκθεση περιλαμβάνει έργα ευρωπαϊκών καλλιτεχνών του 19ου αιώνα με ελληνικά θέματα. Η ελληνική εκδοχή της ομορφιάς στάθηκε καθοριστική για την αισθητική παιδεία του δυτικού κόσμου αλλά όταν, από τα τέλη του 18ου αι. και μετά οι ευρωπαίοι άρχισαν να αναζητούν μέσα στην ίδια την τουρκοκρατούμενη Ελλάδα τις ζωντανές αντανάκλασεις της μυθοποιημένης αυτής ομορφιάς, ανακάλυψαν έκπληκτοι μια νέα της διάσταση: την ομορφιά και την πνευματικότητα του φυσικού τοπίου της χώρας καθώς και τον αγωνιζόμενο λαό της. Ο αριθμός των έργων με ελληνικά θέματα που φιλοτεχνήθηκαν από ευρωπαίους ζωγράφους του 19ου αιώνα είναι πραγματικά εντυπωσιακός. Οι μελετητές της νεοελληνικής ιστορίας αποθησαυρίζουν σχολαστικά τέτοια έργα δεδομένου ότι εμπεριέχουν οπτικές μαρτυρίες μοναδικές για την προσασία της ιστορικής μνήμης. Τα 70 έργα που περιλαμβάνει η Έκθεση (ελαιογραφίες, υδατογραφίες και σχέδια) έχουν φιλοτεχνηθεί από εξέχοντες εκπροσώπους του ευρωπαϊκού ρομαντικού κινήματος όπως Ary Scheffer, A. Ch. Vernet, F. Marsigli, Carl W. von Heideck, H. William Williams, Edward Lear, W.J. Muller, J. Scherer, Louis Dupré, Martinus Rorbye, Sir Charles L. Eastlake κ.α.

Τα θέματα είναι τοπία, παραστάσεις αρχαίων μνημείων, απόψεις πόλεων, εικόνες καθημερινής ζωής και σκηνές από την ελληνική επανάσταση. Το σύνολο των εκθεμάτων δίνει την ευκαιρία στον επισκέπτη να αναπολήσει μέσα σε τοπία που έχουν πλέον αλλοιωθεί, να επισημάνει τοπογραφικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία που είναι γνωστά μόνο από γραπτές μαρτυρίες, να περιπλανηθεί μέσα σ' έναν "σκηνικό" ιστορικό χώρο φιλοτεχνημένο με αγωνιστική και ρομαντική διάθεση. Ωστόσο, ο περισσότερο εξασκημένος θεατής θα επισημάνει και κάτι άλλο: την αισθητική κατά πρώτον και κατά δεύτερον την τεκμηριωτική ανομοιογένεια που παρατηρείται στην απόδοση κοινών θεμάτων από διαφορετικούς καλλιτέχνες. Κι αυτό είναι φυσικό διότι το έργο τέχνης καταδειχνει μεν τις ικανότητες του δημιουργού αλλά ταυτόχρονα κρύβει μια βαθειά εμπειρία επαφής με τον έξω κόσμο, υπαινίσσεται την τρέχουσα αισθητική, εμπεριέχει το βαθμό προσέγγισης κάθε δημιουργού με το συγκεκριμένο γεωγραφικό και ιστορικό χώρο. Έτσι, η αναζήτηση συγκινησιακής εκτόνωσης που διαπερνά το κίνημα του ρομαντισμού είναι έκδηλη στις εικόνες

Ελληνες πρόσφυγες, Ελαιογραφία του Sir Charles L. Eastlake

Αρ. Εμπ. 9023

Ο Συμμαχικός στόλος στο Ναύτιο χαιρετίζει την ανεξαρτησία των
Ελλήνων. Ελαιόγραφο Π. 1829 - 30.

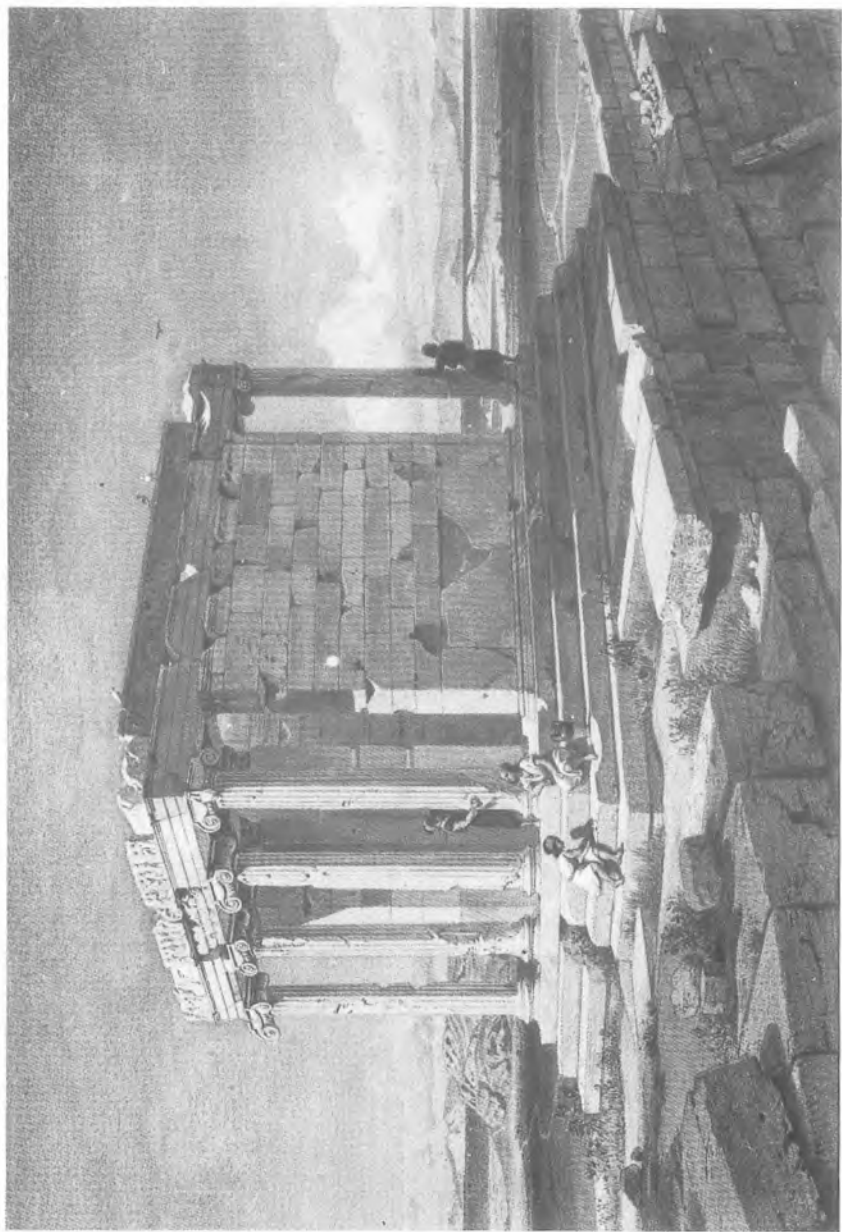
Άποψη Αθηνών. Υδατογραφία του J. M. Wittmer

Edvard Lear's sketch of the mountainous landscape
1872-1873
1899-1900

10
10-10-10
10-10-10

Άποψη του Μυστρά. Υδατογραφία του Edward Lear

Υδατογραφία του L. Wegner. Ο Ναός της Αθηνάς Νίκης, 1877.

που παρουσιάζονται στην Έκθεση. Οι ρομαντικοί τοπιογράφοι πρόθυμα θυσιάζουν την τοπογραφική ακρίβεια αρχαιολογικών τοποθεσιών προκειμένου να επικαλεσθούν μια συγκινησιακή ανύψωση προς το ένδοξο ελληνικό παρελθόν. Επίσης, οι σκηνές του ελληνικού απελευθερωτικού αγώνα μεταμορφώνονται συχνά σε μανιφέστα παγκόσμιας σπουδαιότητας διαδηλώνοντας υπέρ της φιλοπατρίας, της νίκης των χριστιανικών δυνάμεων και του φιλελευθερισμού.

Την καλύτερη προσέγγιση του υλικού από τον επισκέπτη διευκολύνει ο συνοδευτικός κατάλογος με τον ομώνυμο τίτλο, που συνέγραψε η Επιμελήτρια του Τμήματος Ζωγραφικής και Χαρακτικών Φανή - Μαρία Τσιγκάκου η οποία είχε και την ευθύνη της οργάνωσης της Έκθεσης. Εκτενή εισαγωγικά κείμενα και διαφωτιστικός υπομνηματισμός των έργων καθοδηγούν την ευαισθητοποίηση της προσεγγιστικής διαδικασίας του αναγνώστη και φωτίζουν το εσωτερικό περιεχόμενο των εκθεμάτων τεκμηριώνοντας την καλλιτεχνική τους σημασία. Η πολυτελής αυτή έκδοση που τυπώθηκε στις Η.Π.Α. περιλαμβάνει έγχρωμους ολοσέλιδους πίνακες όλων των εκθεμάτων.

Η Έκθεση θα περιοδεύσει επί δύο χρόνια στις Η.Π.Α. προκειμένου να παρουσιαστεί στα παρακάτω Μουσεία:

The Frick Art Museum, Pittsburg
Arnot Art Museum, Elmira
University Art Museum, Minneapolis
Huntsville Museum of Art, Huntsville
The Dixon Gallery, Memphis

Φανή - Μαρία Τσιγκάκου

Επιμελήτρια Τμήματος
Ζωγραφικής και Χαρακτικών

Αποτυχία Επιχειρήσεως, Ελαιογραφία του Henri Decaisne

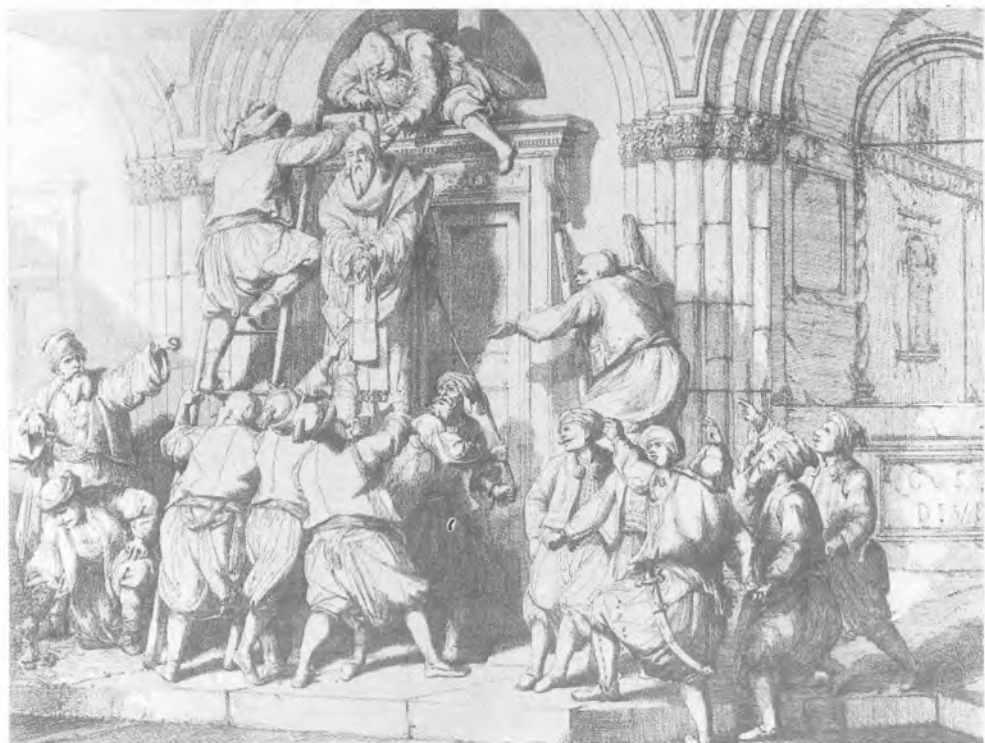
**Έκθεση στην Ελληνοαμερικανική Ένωση με τίτλο:
« Φιλελληνικές Χαρακτικές Εικόνες Ευρωπαίων Ζωγράφων
του 19ου αι. »**

Στις 4 Φεβρουαρίου εγκαινιάστηκε στην Ελληνοαμερικανική Ένωση η Έκθεση με τον παραπάνω τίτλο. Στην Έκθεση παρουσιάστηκαν 25 χαλκογραφίες και λιθογραφίες από το τμήμα Ζωγραφικής και Χαρακτικών που απεικονίζουν γνωστούς ήρωες και σημαντικές στιγμές της ελληνικής επανάστασης του 1821. Η έκθεση είναι μικρή αλλά όχι ασήμαντη. Τα συγκεκριμένα χαρακτικά έργα αναπαράγουν γνωστούς πίνακες διακεκριμένων Ευρωπαίων ζωγράφων του 19ου αι. όπως των R.P. Bonington, F.P.S. Gérard, H. Decaisne, H. Vernet, Sir Ch. L. Eastlake, V. Gajassi, A. Déveria. Οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ένα συνοπτικό οπτικό πανόραμα της ελληνικής επανάστασης όπως το συνέλαβαν και το απόδωσαν οι ευρωπαίοι καλλιτέχνες που συγκινήθηκαν από τον ελληνικό αγώνα, ο οποίος αποτέλεσε γόνιμη πηγή έμπνευσης για τους δημιουργούς του 19ου αιώνα.

Έχουμε δηλώσει επανειλημμένα ότι η συμμετοχή σε εκθέσεις εκπληρώνει βασικούς στόχους ενός Μουσείου που θεωρείται ζωντανός οργανισμός, δηλαδή τη διεύρυνση των δρόμων επικοινωνίας μεταξύ πολιτιστικών ιδρυμάτων, καθώς και την προσέγγιση ενός κοινού ευρύτερου από τους συνηθισμένους "μουσειακούς επισκέπτες". Συγκεκριμένα την έκθεση επισκέφθηκε ένας μεγάλος αριθμός σπουδαστών της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης. (Εδώ θα ήθελα να υπογραμμίσω το άριστο πνεύμα συνεργασίας που επέδειξαν ο Σύμβουλος Δημοσίων Σχέσεων της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης κ. Βαγγέλης Σόρογκας καθώς και το προσωπικό που απασχολήθηκε με την έκθεση).

Τέλος θα πρέπει να τονιστεί ότι παρόμοιες εκδηλώσεις συντελούν στην προβολή καθώς και τη συντήρηση αντικειμένων που παρουσιάζουν εξαιρετικό εικαστικό ενδιαφέρον, αλλά που λόγω έλλειψης χώρου φυλάσσονται στα ερμάρια του Τμήματος Χαρακτικών και Σχεδίων.

Φανή - Μαρία Τσιγκάκου
Επιμελήτρια του
Τμήματος Ζωγραφικής
και Χαρακτικών

Ο Απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε'. Χαλκογραφία του V. Gajassi.

Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός. Λιθογραφία του L. Lipparini

Οι συλλογές των κοσμημάτων που είναι συγκεντρωμένες στο Μουσείο Μπενάκη χαρακτηρίζονται για την εντυπωσιακή ποιότητα των σπάνιων και πολύτιμων μικροτεχνημάτων, πολλά από τα οποία είναι γνώστα στη διεθνή βιβλιογραφία και καλύπτουν ένα ευρύτατο γεωγραφικό και χρονολογικό φάσμα.

Οι συλλογές αυτές πλουτίστηκαν το 1983 με τη σημαντική δωρεά της Σοφίας Χρυσσοχοΐδη Λαμπρίδη που περιλαμβάνει ένα πραγματικό θησαυρό από κοσμήματα αγγλικής κατασκευής της βικτωριανής κυρίως εποχής. ⁽¹⁾ Κάποια ελάχιστα παραδείγματα που θα μπορούσαν να θεωρηθούν γαλλικά ή ορισμένα άλλα από την Ελβετία, τη Ρωσία και ίσως την Ανατολή, δεν αλλοιώνουν την γεωγραφική εικόνα. Από την άλλη πλευρά τα χρονολογικά όρια ολόκληρης της ενότητας εκτείνονται και πέρα από την καθαρά βικτωριανή περίοδο καλύπτοντας συνολικά όλο το διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στις αρχές του 19ου και τα μέσα του 20ου αιώνα. Ανάμεσα στα κοσμήματα αυτά με τα περίτεχνα και βαρύτιμα διακοσμητικά στοιχεία τους, ξεχωρίζει ένα σχετικά απλό κόσμημα ως προς τα υλικά της κατασκευής του, με κομψή όμως και λεπτοδουλεμένη εργασία ως προς τη σύνθεσή του. Πρόκειται για μια χρυσή καρφίτσα - ρολοί, ελβετικής κατασκευής που τοποθετείται χρονολογικά γύρω στα 1900 (συνολικό ύψος 6,4 εκ. και διάμετρο 2,1 εκ. Αρ. ευρ. 27433, εικ. 1).⁽²⁾ Το κόσμημα αυτό αγορασμένο στο Λονδίνο αποτελείται από μια καρφίτσα από όπου κρέμεται το ρολοί και έχει σχήμα φιόγκου με διαφανές σμάλτο σε χρώμα μπλέ του κοβαλτίου, μικρά χρυσά γραμμικά διακοσμητικά και ένα μπριγιάν, στον κόμπο. Το ρολοί είναι στρογγυλό, καλύπτεται από διαφανές σμάλτο σε χρώμα μπλέ του κοβαλτίου και στο καπάκι της κύριας όψης φέρει μια ζωγραφιστή παράσταση με πολύχρωμα σμάλτα, την ειδυλλιακή βουκολική σκηνή ενός ζεύγους νέων με αρνάκι κοντά τους. Την παράσταση περιβάλλει μια σειρά από ένθετα διαμάντια.

Η άλλη όψη φέρει λευκή σμαλτωμένη πλάκα με αραβικούς αριθμούς από μπλέ σμάλτο για την ένδειξη των ωρών, χρυσές κουκίδες για την ένδειξη των λεπτών, χρυσούς δείκτες και γυάλινο καπάκι. Στο εσωτερικό του καπακιού φαίνεται μια χτυπητή σφραγίδα με ένα γυναικείο κεφάλι σε πλάγια όψη, τα στοιχεία K18 και ο αριθμός 27310. Ακόμα διαβάζονται, πρόχειρα χαραγμένοι οι αριθμοί 1546, 1830 - 8.57... Στο εσωτερικό καπάκι του μηχανισμού επαναλαμβάνονται όλα τα παραπάνω στοιχεία και ο επιπλέον πρόχειρα χαραγμένος αριθμός 3600, και στον κρίκο οι αριθμοί 4.5. Ορισμένα σημεία της εσωτερικής πλευράς του φιόγκου ποικίλλονται με λευκό αδιαφανές σμάλτο και σε μια άκρη υπάρχει ο αριθμός 417.

Στην ιστορία του ρολογιού αναφέρεται ότι, το πρώτο φορητό ρολοί κατασκευάστηκε γύρω στα 1500 από τον Peter Henlein στη Νυρεμβέργη και μέχρι το τέλος του αιώνα, τα ρολόγια εξελίχθηκαν και διακοσμήθηκαν με πολύτιμες πέτρες, ενώ παράλληλα με τη χρηστική τους λειτουργία, χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα και ως κοσμήματα.⁽³⁾ Τον 17ο αιώνα απαντούν σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις περίτεχνα διακοσμημένα με σμάλτα και πέτρες. Ειδικότερα οι Γάλλοι χρυσοσκόοι επηρεασμένοι από καλλιτέχνες όπως ο Henri Toutin (1614 - μετά το 1683) τελειοποίησαν τις διάφορες τεχνικές της ζωγραφιστής μινιατούρας από σμάλτο πάνω σε χρυσή βάση. Ακόμη, αυτοί οι ίδιοι καλλιτέχνες, κατασκεύασαν και θήκες ρολογιών από σμάλτο διακοσμημένες με μινιατούρες, προσωπογραφίες, τοπία ή και πιο σύνθετες πολλές φορές σκηνές.⁽⁴⁾ Στη διαδρομή του αιώνα ιδρύθηκε στη Blois (Γαλλία) μια σχολή για σμαλτωτές ειδικευμένους για θήκες ρολογιών, τα έργα των οποίων είχαν μια τέτοια ζήτηση ώστε προμήθευαν όλη τη δυτική Ευρώπη.⁽⁵⁾ Τον 18ο αιώνα συνεχίζεται ο συρμός για σμαλτωμένες θήκες ρολογιών ενώ παράλληλα άρχισαν να κατασκευάζονται και από ευτελέστερο υλικό, όπως σμάλτο πάνω σε χαλκό, στο Battersea και στη συνέχεια στο South Staffordshire της Αγγλίας.⁽⁶⁾ Συγχρόνως στο Παρίσι υπάρχει μια εντυπωσιακή σε όγκο και ποικιλία παραγωγή κομψών κουτιών π.χ., ταμπακιέρες, που διακοσμούνται με ζωγραφιστές παραστάσεις από σμάλτο ενώ ανάλογα θέματα απαντούν σε πορσελάνινα αντικείμενα Sèvres και σε θήκες ρολογιών. Τα σχεδιαστικά τους πρότυπα δανείζονται από γνωστούς πίνακες ή χαρακτηριστικά της εποχής αυτής που γίνονται ευρύτερα γνωστά μέσω των Εκθέσεων που πραγματοποιούνται στο Παρίσι. Σύμφωνα με τους καταλόγους των βασιλικών δώρων γάμου (corbeille de mariage), η γαλλική Αυλή υπήρξε από τους πιο φανατικούς αγοραστές των ταμπακιέρων που συχνά στολίζονται με σκηνές παρμένες από τους ζωγράφους Boucher, Teniers και Watteau.⁽⁷⁾

Τα πολυτελή αυτά κιβωτίδια αποτελούσαν σύμβολο πλούτου και κοινωνικού status για τον κάτοχό τους αλλά παράλληλα και μια ασφαλή επένδυση σε μια περίοδο ανασφάλειας και οικονομικών διακυμάνσεων. Τόση ήταν η ζήτηση ώστε μπορούσε να διαθέτει κανείς από ένα διαφορετικό κουτάκι για κάθε ημέρα του χρόνου.⁽⁸⁾

Στα μέσα του 19ου αι. διαπιστώνεται μια νέα άνθηση της σμαλτινης ζωγραφιστής μινιατούρας που ακολουθεί το στυλ του 18ου αι., και μπορεί να συσχετισθεί με την αυτοκράτειρα Ευγενία (σύζυγο του Ναπολέοντα ΙΙΙ).⁽⁹⁾ Το σμάλτο σε μπλέ του κοβαλτίου που δεσπόζει ανάμεσα στα χρώματα των σμάλτων, αλλά και στο συγκεκριμένο παράδειγμα της συλλογής του Μουσείου Μπενάκη, ήταν διαδεδομένο το 19 αι. κυρίως στην Αγγλία της βικτωριανής εποχής καλύπτοντας με τη λαμπρή του υφή όχι μόνο κοσμήματα αλλά και μικροαντικείμε-

να ακόμα.⁽¹⁰⁾ Το κόσμημα, ωστόσο, του Μουσείου Μπενάκη είναι ελβετικής προέλευσης και αναγνωρίζεται από τη σφραγίδα με το γυναικείο κεφάλι σε πλάγια όψη, η οποία ταυτίζεται με μια σφραγίδα που χρησιμοποιήθηκε στην Ελβετία από το 1880 ως το 1934.⁽¹¹⁾ Συγγενικό είναι ένα αντίστοιχο κόσμημα από τη Γενεύη.⁽¹²⁾

Στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη είναι κατατεθειμένα μερικά ακόμη ρολόγια της τσέπης από τα οποία στην παρούσα εργασία αναφέρονται μόνο εκείνα που είναι ελβετικής προελεύσεως και φέρουν διάκοσμο από σμάλτο. Ένα ανδρικό ρολόι της τσέπης με το κλειδί του (συνολικό ύψος 7,7 εκ. διάμετρος 5,7, κλειδί 3,6 εκ. Αρ. ευρ. 2002-3. εικ. 1).⁽¹³⁾ Στο καπάκι της κύριας όψης απεικονίζονται νατουραλιστικά πολύχρωμα μπουκέτα λουλουδιών από περικλειστα σμάλτα πάνω σε μαύρο αδιαφανές βάθος και περιβάλλονται από μια σειρά ένθετα μικρά μαργαριτάρια. Η άλλη όψη φέρει λευκή σμαλτωμένη πλάκα με λατινικούς αριθμούς για την ένδειξη των ωρών. Εσωτερικά ο μηχανισμός του είναι κατάκοσμος με ένα εκπληκτικά λεπτοδουλεμένο εγχάρακτο πυκνό πλέγμα με γεωμετρικά και φυλλοειδή θέματα και καλλιγραφική επιγραφή: **Vaucher**

FLEURIER 1286

Το διακοσμητικό πνεύμα του ρολογιού παραπέμπει σε ανάλογα στολισμένα κοσμήματα και μικροαντικείμενα με ζωγραφιστά πολύχρωμα σμάλτα και μινιατούρες περσικής και ινδοπερσικής τέχνης, 18ου - 19ου αιώνα.⁽¹⁴⁾ Σύμφωνα με τη Β. Segall ανάλογα ρολόγια κατασκευάζονταν στην Ελβετία και προοριζόνταν για εξαγωγή στο διάκοσμο τους διαπιστώνεται η ύπαρξη ενός ιδιαίτερου άνθινου θεματολογίου.⁽¹⁵⁾ Ανατρέχοντας σε προηγούμενους αιώνες, κυρίως τον 17ο και 18ο αι. απαντούν συχνά στον ευρωπαϊκό χώρο θέματα με πλούσιες επισμαλτωμένες φυτικές και άνθινες συνθέσεις που καλύπτουν θήκες ρολογιών ή μικρές πλάκες.⁽¹⁶⁾ Τις φυτικές αυτές συνθέσεις αντέγραφαν από βιβλία με τυπωμένα χαρακτηριστικά σχέδια λουλουδιών, όπως το *Livre de Fleurs*, που εκδόθηκαν στη Γερμανία και τη Γαλλία, τον 17ο και 18ο αιώνα και προοριζόνταν για τους χρυσόχους και τους σμαλτωτές.⁽¹⁷⁾ Η υπογραφή *Vaucher* αναφέρεται στους *Frères Vaucher*, *Claude* και *César*, στην Ελβετία το διάστημα 1800 με 1866.⁽¹⁸⁾ Το δε όνομα *Fleurier* αναφέρεται στην περιοχή *Fleurier*, στο καντόνι του *Neuchâtel* στην Ελβετία, που υπήρξε κέντρο παραγωγής δαντέλας, γνωστή ως "*point de Lausanne*", κέντρο ωρολογοποιίας - 10.000 ρολόγια το χρόνο - και κατασκευής σπέρτων.⁽¹⁹⁾

Ένα ανάλογο ρολόι με κλειδί, των ίδιων κατασκευαστών, με ζωγραφιστή σμάλτινη παράσταση δύο περιστεριών μέσα σε λουλούδια, σε μαύρο σμάλτινο βάθος, περιβάλλεται από μικρά μαργαριτάρια,

Κύκλος Ελβετικών Ρολογιών

απεικονίζεται σε κατάλογο του Sotheby και στην εικ. 2.⁽²⁰⁾

Η ενυπόγραφη επιγραφή στο ρολόι, τα μορφολογικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά του καθώς και η σύγκριση του με ανάλογα τυπολογικά παράλληλα που προέρχονται από το ίδιο κέντρο κατασκευής, το τοποθετούν χρονολογικά γύρω στα 1820.⁽²¹⁾

Την παραπάνω ομάδα συμπληρώνει ένα χρυσό ρολόι ελβετικής κατασκευής που τοποθετείται χρονολογικά στις αρχές του 19ου αιώνα (συνολικό ύψος 4,8 εκ., διάμετρο 3,7 εκ. Αρ. ευρ. 25803, εικ. 1).

Το χρυσό στρογγυλό ρολόι, με μια χρυσή αλυσίδα με σμάλτινες λεπτομέρειες απ' όπου εξαρτάται το κλειδί του, φέρει στο καπάκι της κύριας όψης ανάγλυφη και εγχάρακτη διακόσμηση με *rocaille* σχέδια και κεντρικό θέμα ζωγραφιστή σμάλτινη παράσταση θυρεού: γαλάζιος δικέφαλος αετός με στέμμα κρατεί στο δεξιό πόδι διπλό ξίφος, και στο αριστερό αυτοκρατορική σφαίρα.⁽²²⁾ Η όλη παράσταση περιβάλλεται από μικρά πολύχρωμα σμάλτινα άνθη. Η άλλη όψη φέρει λευκή σμαλτωμένη πλάκα με λατινικούς αριθμούς για την ένδειξη των ωρών και γυάλινο καπάκι. Εσωτερικά, στο καπάκι του μηχανισμού υπάρχουν τα στοιχεία: J. F^S. Baultte & Cie.

A GENÈVE

Aiguilles N 56028

ECHAPPEMENT A CYLINDRE

QUATRE TROUS EN RUBIS

Η υπογραφή J. F^S. Baultte & Cie μπορεί να αποδοθεί στο Baultte and Co. που εδρεύει στη Γενεύη γύρω στα 1825 ή στον Jean François Baultte - επίσης στη Γενεύη - που γεννήθηκε το 1772 και πέθανε το 1837.⁽²³⁾ Σύμφωνα με τον Tardy η εταιρεία Baultte & Cie, γύρω στα 1810 έχει κατάστημα στο Παρίσι όπου διαθέτει τα ρολόγια που εισάγονται από τη Γενεύη.⁽²⁴⁾

Το ρολόι δωρήθηκε από τον Νικόλαο Π. Φωκά - Κοσμετάτο, ο οποίος γεννήθηκε στο Αργοστόλι το 1891 και πέθανε το 1982.

Απόφοιτος της Νομικής του Πανεπιστημίου της Γενεύης ασχολήθηκε στη συνέχεια με οικονομολογικές και τραπεζικές μελέτες στο Λονδίνο. Μετά την αποχώρησή του από την Τράπεζα Ελλάδος, όπου εργάστηκε για αρκετά χρόνια το ενδιαφέρον του στράφηκε στις ιστορικές μελέτες· δημοσιεύτηκαν άρθρα του και εκδόθηκε το έργο του "Το κάστρο του Αγίου Γεωργίου Κεφαλληνίας", Αθήνα 1966.⁽²⁵⁾

Σύμφωνα με πληροφορίες του, το ρολόι ανήκε αρχικά στον Σπύρο Φωκά - Κοσμετάτο. Ο Σπύρος Φωκάς - Κοσμετάτος, δικαστής, βουλευτής και γεροϋσιαστής του Ιονίου Κράτους επί Αγγλικής Προστασίας το 1839, διετέλεσε και πρόεδρος της γεροϋσίας στην Κέρκυρα το 1845.⁽²⁶⁾

Ρολοί με κλειδί των Frères Vaucher σμάλτινη παράσταση δύο περιστεριών
μέσα σε λουλούδια

Ο δικέφαλος αετός στο ρολοί παριστάνει το οικόσημο της οικογένειας Φωκά - Κοσμετάτου από την Κεφαλονιά όπως είναι γνωστό με τις παραλλαγές του.⁽²⁷⁾ Έτσι ο δικέφαλος αετός του ρολογιού μπορεί να παραλληλιστεί με αυτό (γλυπτό) που βρίσκεται στο μνημείο των Φωκά - Κοσμετάτου, έργο του Φιλιππότη, στο νεκροταφείο Δραπάνου στο Αργοστόλι. ⁽²⁸⁾

Στις περισσότερες περιπτώσεις ο δικέφαλος αετός περιβάλλεται από ένα δάφνινο στεφάνι, που στο ρολοί έχει αντικατασταθεί με χρωματιστά άνθη και φύλλα. Η επιλογή του θέματος των λουλουδιών, θα πρέπει να οφείλεται στον καλλιτέχνη, μια και τα νατουραλιστικά αυτά, σμάλτινα άνθη παρακολουθούν την τρέχουσα αισθητική που επικρατεί στο διάκοσμο ανάλογων ρολογιών ή μικρών κουτιών του 18ου και 19ου αιώνα. ⁽²⁹⁾

Επομένως, το ρολοί, σύμφωνα με τα μορφολογικά και τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά του και την αναφορά του ονόματος του κατασκευαστή μπορεί να τοποθετηθεί χρονολογικά στις αρχές του 19ου αιώνα.

Η παρουσίαση των ελβετικών ρολογιών τελειώνει με ένα λιτό παράδειγμα χρυσού ρολογιού (χωρίς σμάλτο) που φέρει στην κύρια όψη χρυσή πλάκα με λατινικούς αριθμούς για την ένδειξη των ωρών και στο κέντρο διακοσμείται με μια χρυσή άνθινη και φυλλοειδή σύνθεση που θυμίζει χρυσοῦφαντο ὕφασμα.⁽³⁰⁾ Στο κάτω μέρος το όνομα του κατασκευαστή και ο τόπος, STAUFFER GENEVE. Στο πίσω μέρος χαρακτηριστή "ψαθωτή" διακόσμηση μηχανικής κατασκευής και στο εσωτερικό του καπακιού δυσδιάκριτος αριθμός 59308.

Το ρολοί, σύμφωνα με το όνομα του κατασκευαστή, μπορεί να τοποθετηθεί χρονολογικά στις αρχές του 19ου αιώνα.⁽³¹⁾

Με τα παραπάνω παραδείγματα κλείνει ο ελβετικός κύκλος ρολογιών που στόλισαν την ανδρική ή τη γυναικεία ενδυμασία του 19ου αιώνα. Το ρολοί χωρίς να πρωταγωνιστεί ως κόσμημα σε καμιά ενδυμασία επηρεάζει, ωστόσο, με τη παρουσία του το αισθητικό αποτέλεσμα. Έτσι ένα λαμπερά σμαλτωμένο ρολοί από τη Γενεύη, κρεμασμένο μαζί με άλλα κοσμήματα, αποτελούσε απαραίτητο εξάρτημα του γυναικείου ενδυματολογικού εξοπλισμού των μέσων του 19ου αιώνα. ⁽³²⁾

Το ρολοί, ως αφηγητής του χρόνου και συνάμα κοσμητικό στοιχείο, στόλιζε και θα στολίζει την ενδυμασία όπως αποδεικνύει η μακράν ιστορία του.

ΚΑΤΕ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γενικά για τη συλλογή Σ. Λαμπριδίη βλ. Κάτε Συνοδινού, Ευρω-

παϊκά Κοσμήματα του 19ου αιώνα. Συλλογή Σοφίας Χρυσοχοϊδη - Λαμπριδίη. Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1990.

2. Συνοδινού, ο.π., αρ. 80.

3. H. Newman, An Illustrated Dictionary of Jewelry, Λονδίνο 1981, σελ. 324 στο λήμμα watch - case. Γενικά για τα ρολόγια βλ. G.H. Baillie, Watches, Their History, Decoration and Mechanism, Λονδίνο 1929.

4. Tait et al., The Art of the Jeweller. A Catalogue of the Hull Grundy Gift to the British Museum: Jewellery, Engraved Gems and Goldsmith's Work, τ. I - II, Λονδίνο 1984, τ. I σελ. 39. H. Tait, Clocks and Watches, Λονδίνο 1986, 2η έκδ., σελ. 46 - 49, εικ. 48 - 50.

5. J. F. Hayward, English Watches, Victoria and Albert Museum, Λονδίνο 1979, 2η ανατύπωση, σελ. 7.

6. Susan Benjamin, English Enamel Boxes, From the Eighteenth to the Twentieth Centuries, Λονδίνο 1987, 6η έκδ., σελ. 52.

7. Rosalind Savill, Six Enamelled Snuff - Boxes in the Wallace Collection, στο Apollo, (Απρ. 1980), σελ. 304 - 309. Tait 1986, ο.π., σελ. 45. Για τους ζωγράφους François Boucher (1703 - 1770), D. Teniers (1610-1690) και A. Watteau (1684 - 1721) βλ. E. Bénézit, Dictionnaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs, Παρίσι 1976, 3η έκδ., τ. 2, 10.

8. Savill, ο.π., σελ. 304, 306.

9. Tait et al. 1984, ο.π., τ.Ι., αρ. 329, σελ. 56-7.

10. Tait et al. 1984, ο.π., τ.Ι., αρ. 420, σελ. 81, τ. ΙΙ πιν. 25. Sotheby's Russian Works of Art and Fabergé, Portrait Miniatures, Gold Boxes and Objects of Vertu, Γενεύη 15, 17 Νοεμβρίου 1988, αρ. 188, αρ. 419 (κατάλογος πωλήσεως).

11. Tardy, Les Poissons de garantie internationaux pour l' or, le platine et le palladium, Παρίσι 1984, 11η έκδ., σελ. 291.

12. Sotheby's, The John Sheldon Collection, Λονδίνο 24, 28, 29 Οκτ. 1985, αρ. 270 (κατάλογος πωλήσεως).

13. Berta Segall, Katalog der Goldschmiede - Arbeiten Museum Benaki, Αθήνα 1938, αρ. 371, σελ. 204, πιν. 66.

14. Η Περσική Τέχνη στο Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1972, σελ. 40 - 45 (κατάλογος εκθέσεως): Α. Δεληβορριάς, Οδηγός Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 1980, σελ. 123, 129.

15. Segall, ο.π., και Anna Ballian, Christian Silverwork from Ottoman Trebizond, Αθήνα 1991, σελ. 128, 130 (ανάτυπο: Cultural and Commercial Exchanges between the Orient and the Greek World).

16. Objects of Adornment, Five Thousand Years of Jewelry from the Walters Art Gallery Baltimore, Νέα Υόρκη 1984, αρ. 157, σελ. 152-3. Yvonne Hackenbroch, Smaltie e gioielli dal XV al XIX secolo,

Φλωρεντία 1986, αρ. 24-25, σελ. 68-71.

17. Hayward, ο.π., πιν. 48α - πιν. 59.

18. G. H. Baillie, *Watchmakers and Clockmakers of the World*, Λονδίνο 1974, 8η εκδ., σελ. 325.

19. P. Larousse, *Grand Dictionnaire Universel du XIX siècle*, τ.8, Παρίσι, σελ. 477.

20. Φωτογραφία παρμένη από τον κατάλογο πωλήσεως, Sotheby Parke Bernet Inc., αρ. 3805, Νέα Υόρκη, Νοεμβρίου 1975, αρ. 631 (κατάλογος πωλήσεως).

21. Πρβλ. Sotheby Parke Bernet Inc., αρ. 3912, Νέα Υόρκη, Οκτ. 1976, αρ. 704 A (κατάλογος πωλήσεως) και για ένα ακόμη ενυπόγραφο ρολόι Bovet Fleurier βλ. Tait 1986, ο.π., σελ. 1-2.

22. Σχετικά με θυρέο βλ. παρακάτω σημ. 27.

23. Baillie 1974, ο.π., στο λήμμα *Bautte and Co.* Για ελβετικά ρολόγια του 19ου αι. βλ. *European Enamelling. From the Middle Ages to the Art Nouveau*, Museum of Applied Arts, Βουδαπέστη 1991, αρ. 56-62, 69, 70 και 71 (J. Fr. Bautte et Cie).

24. Tardy, *Dictionnaire des Horlogers Français*, Παρίσι 1972, σελ. 35.

25. Για το έργο του έγινε βιβλιοκρισία από τους: Ηλία Βενέζη στην εφημερίδα "Βήμα", 27 Σεπτ. 1966, με τον τίτλο "Δυνάστες της Κεφαλληνίας": Κ. Θ. Δημαρά στην εφημερίδα "Βήμα", στις 16 Δεκ. 1966: Πέτρο Χάρη στην εφημερίδα "Ελευθερία" στις 27 Νοεμβρίου 1966 και από τον Ι.Κ. Χασιώτη στο επιστημονικό περιοδικό "Ελληνικά" Θεσσαλονίκης, τόμος 21, 1968, σελ. 456. Αδέλφια του υπήρξαν οι επίσης γνωστοί για το συγγραφικό τους έργο: Σπύρος Π. Φωκάς - Κοσμετάτος (1884-1978), πολιτειολόγος και οικονομολόγος, διευθυντής του Γραφείου Τύπου της Πρεσβείας Παρισίων από το 1934 έως το 1964. Δημοσίευσε μελέτες με πολιτικό αρχαιολογικό και τουριστικό περιεχόμενο (βλ. Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρίας Ελλάδος, αρ. 2 (1980), σελ. 111). Κοσμέτος Π. Φωκάς - Κοσμετάτος (1889 - 1969) με σπουδές μηχανικού αγρονόμου στο Μονπελιέ (Γαλλία) και στη συνέχεια γεωπονικές και οικονομικές σπουδές στο Λονδίνο. Έγραψε διάφορες μελέτες μεταξύ των οποίων και τα έργα "Κεφαλληνικά": τόμος Α, Φορεσιές, Αθήναι 1953 και τόμος Β', Αρχιτεκτονικά, Αθήναι 1962. (βλ. Δελτίον Εραλδικής ..., ο.π., σελ. 111). Το 1960 επιμελήθηκε και επέβλεψε την έκδοση του Β' τόμου των Κεφαλληνικών Συμμίκτων του Η. Τσιτσέλη.

Ευχαριστώ τον κ. Γρηγόρη Πανταζάτο που έθεσε στη διάθεσή μου τα βιογραφικά σημειώματα των αδελφών Φωκά - Κοσμετάτου.

26. Η. Τσιτσέλη, *Κεφαλληνικά Σύμμικτα*, εν Αθήναις 1904, τ.Α. σελ. 788 και εν Αθήναις 1960, τ.Β., σελ. 601, 603. Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρίας Ελλάδος, αρ. 2 (1980), σελ. 110.

27. Σχετικά με το οικόσημο των Φωκά - Κοσμετάτου βλ. Δελτίον

Εραλδικής..., αρ. 2 (1980), σελ. 107 - 111· Δελτίον Εραλδικής ..., αρ. 4 (1984), σελ. 191 - 197· Κεφαλληνιακά Χρονικά, τ.5 (1986), σελ. 185-7.

28. Δελτίον Εραλδικής..., αρ. 4 (1984), σελ. 196 φωτ. 18. Πρβλ. ακόμη στο ίδιο τεύχος, σελ. 193 φωτ. 16.

29. Το ρολοί συνόδευε μια έγχρωμη φωτογραφία της παράστασης, σε μεγέθυνση, τοποθετημένη σε χάρτινο πλαίσιο. Στο πλαίσιο (από χαρτόνι) υπάρχει μια υπογραφή με μολύβι: de JONGH και από κάτω LAUSANNE. Η υπογραφή αυτή δεν είναι γνωστό τι δηλώνει.

30. Δωρεά Οθωμανικής Τράπεζας, (Παρίσι), αρ. ευρ. 25845
Διάμετρος 4,9 εκ.

31. Baillie 1974, ο.π., σελ. 301

32. Diana Scarisbrick, Jewellery, Λονδίνο 1984, σελ. 29, 48.

Η φωτογράφιση έγινε από τον Κώστα Μανώλη.

ΚΑΤΕ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Η "Άμπελος" του Λέο Μόσκου και η ερμηνεία του συμβολισμού της

Στην πλούσια συλλογή εκκλησιαστικής τέχνης, η οποία βρίσκεται στο Μουσείο Μπενάκη, ανήκει μια έξοχη εικόνα, ζωγραφισμένη από τον Λέο Μόσκο, αγιογράφο του 17ου αιώνα, γιό του Τζουάνε Μόσκου, καταγομένου από το Ρέθυμνο της Κρήτης.

Η εικόνα αναπαριστά, συμβολικά τον Χριστό ως "άμπελο" (αρ. ευρ. Μουσείου Μπενάκη 2997. Διαστάσεις εικόνας 0,37 x 0,315).

Το θέμα είναι αρκετά διαδεδομένο στην ορθόδοξη εικονογραφία και γενικότερα στην χριστιανική τέχνη. Η άμπελος και οι καρποί της, συναντώνται σε πρώιμα βυζαντινά μωσαϊκά, ενώ αποτελούν ένα από τα περισσότερα αγαπημένα διακοσμητικά μοτίβα της βυζαντινής τοιχογραφημένης αγιογραφίας.

Στην αγιογραφία αυτή του Λέο Μόσκου, ο Χριστός είναι καθισμένος στο κέντρο της παράστασης, με τα δύο χέρια του ανοικτά, ευλογώντας προς την κατεύθυνση των Αποστόλων του, οι οποίοι τον περιστοιχίζουν, καθισμένοι πάνω στα κλήματα της θαλερής και εύρωστης αμπέλου, αριστερά και δεξιά του Ιησού, ζωγραφισμένοι σε θέση τριών τετάρτων. Δεξιά του Χριστού από πάνω προς τα κάτω, κάθονται ο Πέτρος, ο οποίος συμβολικά κρατά τα κλειδιά του Παραδείσου, ο Ιωάννης, ο Μάρκος, ο Ανδρέας, ο Σίμων και ο Θωμάς. Αριστερά του και κατά την αυτή διάταξη, κάθονται ο Παύλος, ο Ματθαίος, ο Λουκάς, ο Ιακώβ, ο Βαρθολομαίος και ο Φίλιππος.

Οι τέσσερις Ευαγγελιστές, κάθονται σε ζεύγη αντικρουστά ο ένας προς τον άλλο και κρατούν το Ευαγγέλιο το οποίο συνέγραψε ο καθένας τους.

Η όλη απεικόνιση η οποία έχει ζωγραφισθεί επί χρυσοῦ πεδίου, μαρτυρά την εξαιρετική ζωγραφική ικανότητα και την λεπτή δεξιότητα του Λέο Μόσκου.

Στα πόδια του Θεανθρώπου διακρίνεται ανοικτό βιβλίο στο οποίο υπάρχει απόσπασμα από το κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο: "ΕΓΩ ΕΙΜΙ Η ΑΜΠΕΛΟΣ Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΚΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ Ο ΓΕΩΡΓΟΣ ΕΣΤΙΝ ΠΑΝ ΚΛΗΜΑ ΕΝ ΕΜΟΙ ΜΗ ΦΕΡΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΑΙΡΕΙ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ ΚΑΡΠΟΝ ΚΑΘΑΙΡΕΙ ΑΥΤΟ (Ιωάννης 15. 1-2).

Η άμπελος η οποία αποτελεί παραλλαγή του "δένδρου της ζωής" συμβόλου παλαιότητας, του οποίου η καταγωγή χάνεται μέσα στο χρόνο, συμβολίζει εν προκειμένω την Εκκλησία του Χριστού.

Η συμβολική εικονική παράσταση της αμπέλου, φυτού το οποίο παράγει καρπούς ικανούς να θρέψουν και να ξεδιψάσουν τους ανθρώπους, χρησιμοποιείται μεταφορικά για να αναπαραστήσει την πνευματική άμπελο που είναι η Εκκλησία και η οποία έχει την ικανότητα να προσφέρει ζωογόνο πνευματική τροφή στους ανθρώπους.

Εικόνα ζωγραφισμένη από το Λέο Μόσκο. Αναπαριστά συμβολικά τον Χριστό σαν "άμπελο" 17ος αι. Μ.Μ. αρ. ευρ. 2997.

Ἦδη ὁ Δαυὶδ ἀφιέρωσε ἓνα ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς του, τὸν 79ο στὴν πνευματικὴ αὐτὴ ἀμπελο:.....

"Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας
εξέβαλες ἔθνη καὶ κατεφύτευσας αὐτὴ
Ὀδοποίησας ἐμπροσθεν αὐτῆς καὶ
καταφυτεύσας τὰς ρίζας αὐτῆς καὶ
επιλήρωσε τὴν γῆν
Ἐκάλυψε ὄρη τὴ σκία αὐτῆς καὶ αὶ
αναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ θεοῦ.
Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως
θαλάσσης καὶ ἕως ποταμῶν τὰς
παραφύαδας αὐτῆς"
(στίχ. 9 - 12)

Οἱ θαυμάσιοι αὐτοὶ στίχοι τοῦ 79οῦ ψαλμοῦ τοῦ Δαυὶδ, υιοθετημένοι ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ θρησκεία, ἀναπαριστοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ χριστοῦ καὶ τὴν ἐξάπλωσίν της. Τὸ κήρυγμα δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου τοῦ ὁποῖο ἐγίνε μὲ τὶς προσπάθειες τῶν Ἀποστόλων ἀπλώθηκε στους ἀνθρώπους καὶ ἀπέφερε πνευματικούς καρπούς.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια ἡ εἰκόνα τοῦ Μόσκου ἀναπαριστά, εἰκαστικὰ ἀπεικονίζοντας συμβολικὰ, ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας τῆς ὁποίας δημιουργός κι ἐνσαρκωτὴς εἶναι ὁ Χριστός καὶ ἡ ὁποία σαν τὴν ἀμπελο ἀπλώθηκε καὶ καρποφόρισε μὲ τὶς προσπάθειες τῶν Ἀποστόλων.

Ν. Βασιλάτος

Βιβλιογραφία:

Δ. Σισιλιάνος: Ἑλληνικὴ Ἀγιογραφία 1935

Α. Ξυγγόπουλος: Κατάλογος Εἰκόνων

Ν. Χατζηδάκη: Εἰκόνες Κρητικῆς Σχολῆς. Μουσεῖο Μπενάκη.

ΔΩΡΕΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Ιστορία μιας φορεσιάς

Η Κυθηραϊκή φορεσιά στο Μουσείο Μπενάκη ανήκε στην αείμνηστη Πηνελόπη Μαχαιριώτη και δωρήθηκε στο Μουσείο πριν από 10 χρόνια περίπου, με ενέργειες του Κυθηρίου πλοίαρχου του εμπορικού ναυτικού Δημητρίου Στάθη.

Η Π. Μαχαιρώτη καταγόταν από πλούσια οικογένεια των Πιτσινιάνικων Κυθήρων και παντρεύτηκε τον Τζώρτζη Μαχαιριώτη στη χώρα, γόνο παλαιάς αρχοντικής οικογένειας.

Η μητέρα της, όπως κάθε Κυθηρία μητέρα, φρόντισε να της εξασφαλίσει μια Κυθηραϊκή φορεσιά για να καμαρώνει την κόρη της. Παλαιότερα ήταν υποχρέωση κάθε Κυθηρίας μητέρας μαζί με άλλα προικιά να δώσει στην κόρη και τα "σπαλέτα" δηλαδή μια παραδοσιακή νησιώτικη φορεσιά.

Το φόρεμα της φορεσιάς προέρχεται από τα Πιτσινιάνικα. Το "κοντό", προέρχεται από το χωριό Μηλοπόταμος, που είναι φημισμένο για τους λαογραφικούς θησαυρούς του. Αυτό το κοντό ανήκει στην οικογένεια Φωτεινού που ήταν η ισχυρότερη οικογένεια του Μηλοποτάμου. Ήταν "Φωτεινιάνικο" όπως χαρακτηριστικά έλεγε η Μαχαιριώτη. Οι "Φωτεινιάνοι" είχαν πολλά κειμήλια στο σπίτι τους, ένα παλαιό αρχοντικό που παραχωρήθηκε στην κοινότητα Μηλοποτάμου.

Και τα δύο κομμάτια θα πρέπει να είναι ηλικίας 150 ετών περίπου.

Η φορεσιά αυτή φυλάχθηκε σαν πολύτιμο κειμήλιο και δεν δανείζοταν σε κανέναν όπως συνέβη με άλλες ωραίες αυθεντικές φορεσιές που κατεστράφησαν σιγά - σιγά. Με υπερηφάνεια η Π. Μαχαιριώτη μου έλεγε ότι μόνο η ίδια την χρησιμοποίησε και δεν την δάνεισε ποτέ σε κανέναν.

Όταν εγίηρασε, ο πλοίαρχος κ. Δ. Στάθης της υπενθύμισε το χρέος των Κυθήρων να εκπροσωπηθούν ενδυματολογικά στο Μουσείο Μπενάκη και την έπεισε, εφόσον δεν είχε παιδιά, να την παραχωρήσει στο Μουσείο αν και θα ήθελε όπως μου είχε εμπιστευθεί να ενταφιασθεί με αυτή την φορεσιά. Αυτό δείχνει την συναισθηματική σχέση της με αυτό το κειμήλιο, το οποίο της θύμιζε τη μητέρα της που με τόση φροντίδα της ετοίμασε τα προικιά της, της θύμιζε την νιότη της, τους χορούς και τα τοπικά πανηγύρια.

Την παρεχώρησε, προηγουμένως όμως, προτού την αποχωριστεί ζήτησε και φωτογραφήθηκε σε ηλικία 80 χρονών, φορώντας τα σπάνια αυτά γυναικεία ρούχα, τα τόσο αντιπροσωπευτικά για την ενδυματολογική ιστορία του νησιού.

Ελένη Χάρου - Κορωναίου

Φορεσιά Κυθέρων της Πηνελόπης Μαχαιριώτη
δωρεά προς το Μουσείο Μπενάκη

THE FRIENDS OF THE BENAKI MUSEUM NEWS BULLETIN

EDITORIAL

Dear Friends,

This year comes to an end with important activities on the part of the various committees of our Association, as you must have realized by our 1991 report.

The new Administrative Board promises to make every effort to realize the goals of our Association, within the spirit always of friendship, creativity and cooperation; contributing, thus, to your more complete updating by means of interesting news, and important new studies from the collaborators of the museum. We hope that, in this manner, you will always be close to the collections, the work, the goals, but, also, the needs of the museum.

We will also start including again in the News Bulletin, the summaries of the texts in English, something that was done in the past, which we think will enable the foreign friends of our Association be informed of our goals, and will help in the faster realization of the high - reaching projects of the museum.

Lila de Chaves
Managing Editor of the
Benaki Museum News Bulletin

The new Administrative Board
President : Constantin Tsamados
Vice President : John Pesmatzoglou
Lila de Chaves
General Secretary : Maria Sinouri
Treasurer : Despina Geroulanou
Members : Nikos Vassilatos
Pavlos Valassakis
Ioanna Foca

Members of the candidate comitee: Maria Apostolopoulou, Lena Hatzipetrou, Fani Hartoulari.

COLLECTION OF FRENCH PHILHELLENIC PLATES

Philhellenism in France between 1825 and 1830 Dans les Arts Mineurs is expressed through various objects of daily life, and especially, in plates.

The collection at the Benaki Museum is composed by 34 plates of the French firms CHOISY and MONTEREAU which have themes inspired by the Greek Revolution of 1821. Greek warriors are portrayed as well as heroes known and unknown, battles between Greeks and Turks, scenes from Messologhi and of the collection that took place in Paris for the Greek cause.

The museum has eleven (11) CHOISY plates: ten (10) in black and white, and one (1) in yellow and black. Three of these are soup plates, which are unique up - to - the present. The whole series are exact copies of lithographs by Loeillot (1824 - 1825). The MONTEREAU plates are 23: 13 multi - colored, 4 in black and white, and 6 in yellow and black. For these, a special frame was created among the eight (8) that exist with the names of heroes and philhellenes - Canaris, Fabvier, Miaoulis, Byron, Botzaris, Eynard - in wreaths from bay leaves, and among banners with the words LIBERTÉ and LACROUX. Further more, the heroes of the revolution, Miaoulis, Canaris, Mavrokordatos, Botzaris and Byron in intensely - colored scenes from Messologhi, remind the French, at the time when illustration was not printed, of the heroic resistance of the Greeks.

(See pages 11-16)

Angeliki Amandry

VALLIANOS DONATION TO THE BENAKI MUSEUM

In October 1988, a very important donation was made to the Benaki Museum by the families of Stephanos and Francis Vallianos of 290 Greek art books as well as of many old and rare columes of a historical, travelling and philological nature. In the catalog that is included, 27 of the older editions are mentioned that belong to the 16th and 17 cent.

These editions have all those particular characteristics that make them worthwhile and rare. Their content, their rich illustration, their artistic binding, the ex libris and the notes of the proprietor, as well as, in many cases, the limited number of copies printed, make them hard to find. Thus, it is considered necessary to present them to the specialists and the general public, for their better utilization and exposition.

Pitsa Tsakona
Librarian

(See pages 17-32)

EXHIBITION IN THE U.S.A.
**«THROUGH ROMANTIC EYES: EUROPEAN IMAGES
OF NINETEENTH CENTURY GREECE FROM THE BENAKI MUSEUM»**

The exhibition includes 70 watercolours and oil - paintings by 19th c. European artists who were inspired by, or who actually visited Greece. It is a visual panorama of 19th c. Greece, as depicted by some of the most gifted European artists - travellers of the 19th c., such as Edward Lear, Hugh W. Williams, Joseph Cartwright Martinus Rorbye, L.F. Cassas, Carl Werner, George Catermole, Carl Haag, Joseph Scherer etc. There are also some Philhellenic pictures inspired by the Greek war of Independence.

The interest of the exhibition lies not only in the artistic quality of the exhibits, but also in the special interpretation - by the artists - of the specific subject - matter.

Because the works do not only reveal the artist's talent, but they also mirror the preconceptions they had about this country.

In that sense it is interesting to view the exhibits as artistic products of an intellectual and emotional response of cultivated minds towards a land rich in associations and in romantic attributes.

The Exhibition, which was inaugurated on the 14th September at the Meridian House International in Washington, - under the auspices of the Greek Ambassador H.E. Christos Zacharakis, - will be shown at another five major American Museums until the end of 1992.

(See pages 33-38)

**"PHILHELLENIC PRINTED IMAGES OF 19TH C.
EUROPEAN ARTISTS"**

This exhibition, which was inaugurated at the Hellenic American Union on the 4th of February, presented a visual panorama of the Greek War of Independence. The exhibition, that gave the opportunity to a broader public to enjoy some of the museum's treasures which are not often exhibited, was also a manifestation of the Benaki Museum's effort to establish an open dialogue with similar cultural institutions in our country.

(See pages 39-43)

THE SWISS WATCH COLLECTION

Among the rare and priceless miniatures of the Benaki Museum are four Swiss pocket - watches, in an impressive variety of themes in gold and enamel. The first one is a gold pin - watch, donated by

Sophia Chrysochooides - Lambrides. The pin, in the shape of a bow, and the watch are decorated with enamel. On the watch, a bucolic scene is portrayed. The watch, according to its stamp, dates around 1900. The second watch dates around 1820, according to the signed label of voucher Fleurier on it, and has multi - colored flower themes in enamel. At the beginning of the 19th cent. can chronologically be placed the third watch, according to its signed label of J.F.S. BAUTTE & CIE, Geneve, which was donated by Nicolaos P. Phocas - Cosmetatos. It is decorated with an enamel depiction of the coat of arms of the Phocas - Cosmetatos family from Cephalonia. The fourth, and last, gold watch, also dates around the 19th cent., according to the signed label of Stauffer Geneve. In the article, a short reference is made to the themes in enamel with which the watch - cases and the small tobacco boxes, circulating in Europe in the 18th and 19th cent., were decorated.

The design of the prototypes, especially, of those with scenes, borrow from known paintings and engravings. The plant compositions are copied from books with printed engravings of flowers.

The watch, as a teller of time, as a dress ornament and a necessary accessory, has always and will always decorate the wearing apparel of men and women, as is proved by its long history.

(See pages 44-53)

Kate Synodinou

THE "VIVE" OF LEO MOSCHOS AND THE INTERPRETATION OF ITS SYMBOLISM

To the rich collection of ecclesiastical art at the Benaki Museum belongs a splendid icon painted by Leo Moschos, a 17th cent. Cretan icon - painter.

The icon symbolically portrays Christ and His Church as the "vine", which is a variation of the older symbol, "The Tree of Life", the origin of which is lost in time.

(See pages 54-56)

Nicos Vassiliatos

THE HISTORY OF A COSTUME

The Cythirian costume at the Benaki Museum is a donation and belonged to the grand lady, Penelope Macherioti. In the older days, every well - to - do Cythirian mother was obliged to give away to her daughter, along with the rest of her trousseau a "spaleta", a

traditional island costume, which was composed of the "konto" and the "phorema".

The costume of Penelope Macherioti, which is about 150 years old, is one of the oldest.

(See pages 57-58)

Eleni Charou - Coroneou

Translation oversean by Mrs. Georgia Mc Donough - Provatakis

Εξώφυλλο: Εικόνα ζωγραφισμένη από το Λέο Μόσκο 17ος αι.
Αναπαριστά συμβολικά τον Χριστό σαν άμπελο.
Επιμέλεια εξωφύλλου: Λίλα ντε Τσάβες, Εθνολόγος
Φωτογραφία: Μάνης Σκιαδαρέσης
Εκτύπωση: ΧΡΩΜΟΛΙΘ, 5743546 - 5333472